

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**Obraz normalizace v umělecké tvorbě autorů stojících mimo
oficiální proud české literatury (Jiří Gruša: Dotazník, Ludvík Vaculík:
Český snář, Ivan Klíma: Láska a smetí)**

Bakalářská práce

Autor: Veronika Nováková

Studijní program: B0232A090011 Jazyková a literární kultura

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Vedoucí práce: PaedDr. Ivo Harák, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. Michal Čuřín, Ph.D.

Hradec Králové

2024

Zadání bakalářské práce

Autor: Veronika Nováková

Studium: P21P0901

Studijní program: B0232A090011 Jazyková a literární kultura

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Název bakalářské práce: **Obraz normalizace v umělecké tvorbě autorů stojících mimo oficiální proud české literatury (Jiří Gruša: Dotazník, Ludvík Vaculík: Český snář, Ivan Klíma: Láska a smetí)**

Název bakalářské práce AJ: The image of normalization in the artistic work of authors standing outside the official stream of Czech literature (Jiří Gruša: Dotazník, Ludvík Vaculík: Český snář, Ivan Klíma: Láska a smetí)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská s názvem *Obraz normalizace v umělecké tvorbě autorů stojících mimo oficiální proud české literatury* (Jiří Gruša – *Dotazník*, Ludvík Vaculík – *Český snář*, Ivan Klíma – *Láska a smetí*) se bude zabývat analýzou a komparací děl původně vydaných samizdatově a vznikajících v období tzv. normalizace.

Díla zařadíme do vývojového kontextu české literatury. Za použití sekundární literatury provedeme analýzu daných děl, ohledání jejich umělecké úrovně a vřazení do širšího vývojového literárního kontextu.

Praktická část proběhne formou přednášky na základní škole

1. JANOŮŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-2001-631-7.
2. JUNGSMANN, Milan. *Hlasy nad rukopisem Vaculíkova Českého snáře*. Praha: Torst, 1991. ISBN 80-900149-5-x.
3. HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.
4. PŘIBÁŇ, Michal, Eduard BURGET, Marta Edith HOLEČKOVÁ, et al. *Český literární samizdat 1949-1989: edice, časopisy, sborníky*. Praha: Academia, 2018. ISBN 978-80-200-2903-4
5. GOETZ-STANKIEWICZ, Marketa: *Láska a smetí – obejde se Ivan Klíma bez adjektiva? Z angličtiny přel. Hana Kašparovská. List pro literaturu*. Roč. 2, 1991, č. 3, květen/červen, s. 33–37.
6. POKORNÝ, Martin: *Ve zhoustlé atmosféře. Souvislosti*. Roč. 26, 2015, č. 2, 19. 10., s. 172–174.

Zadávající pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PaedDr. Ivo Harák, Ph.D.

Oponent: Mgr. Michal Čuřín, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 23.2.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 4. 2024

Veronika Nováková

Poděkování

V první řadě chci poděkovat panu PaedDr. Ivu Harákovi, Ph.D. za jeho rady, ochotu a vstřícný přístup během psaní mé závěrečné práce. Dále chci poděkovat mé rodině a přátelům, kteří při mně stáli nejen u psaní bakalářské práce, ale po celou dobu studia. Děkuji paní magistře Dohnalové a paní magistře Lukešové za realizaci mého projektu.

Anotace

NOVÁKOVÁ, Veronika. *Obraz normalizace v umělecké tvorbě autorů stojících mimo oficiální proud české literatury (Jiří Gruša – Dotazník, Ludvík Vaculík – Český snář, Ivan Klíma-Láska a smetí)*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 53 s. Bakalářská práce

Bakalářská s názvem *Obraz normalizace v umělecké tvorbě autorů stojících mimo oficiální proud české literatury (Jiří Gruša – Dotazník, Ludvík Vaculík – Český snář, Ivan Klíma-Láska a smetí)* se bude zabývat analýzou a komparací děl původně vydaných samizdatově a vznikajících v období tzv. normalizace. Díla zařadíme do vývojového kontextu české literatury. Za použití sekundární literatury provedeme analýzu daných děl, ohledání jejich umělecké úrovně a vřazení do širšího vývojového literárního kontextu. Praktická část proběhne formou přednášky na základní škole.

Klíčová slova: normalizace, samizdat, próza, Ivan Klíma, Ludvík Vaculík, Jiří Gruša, Láska a smetí, Český snář, Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele

Annotation

NOVÁKOVÁ, Veronika. thesis *The image of normalization in the artistic work of authors standing outside the official stream of Czech literature (Jiří Gruša: Dotazník, Ludvík Vaculík: Český snář, Ivan Klíma: Láska a smetí)*. Hradec Králové: Faculty of Education University of Hradec Králové, 2024. 53 pp. Bachelor Degree Thesis.

The Bachelor's thesis *The image of normalization in the artistic work of authors standing outside the official stream of Czech literature (Jiří Gruša: Dotazník, Ludvík Vaculík: Český snář, Ivan Klíma: Láska a smetí)* deal with analysis and comparison writings originally published in samizdat and created in period of Normalization.

Key words: Normalization, samizdat, prose, Ivan Klíma, Ludvík Vaculík, Jiří Gruša, Láska a smetí, Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele, Český snář

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: .....

Podpis studenta: .....

Obsah

ÚVOD	10
METODOLOGIE	11
1 HISTORICKÝ KONTEXT	12
1.1 ROK 1968 A OKUPACE VOJSK VARŠAVSKÉ SMLOUVY	12
1.2 POČÁTEK OBDOBÍ NORMALIZACE V ČESKOSLOVENSKU	12
1.3 PÁD KOMUNISTICKÉHO REŽIMU	13
2 ČESKÁ LITERATURA V OBDOBÍ NORMALIZACE	13
3 SAMIZDAT	16
3.1 VYMEZENÍ TERMÍNU SAMIZDAT	16
3.2 KRITÉRIA SAMIZDATU	17
3.3 DĚJINY ČESKÉHO LITERÁRNÍHO SAMIZDATU	17
3.4 EDICE PETLICE	19
4 LÁSKA A SMETÍ	20
4.1 IVAN KLÍMA	20
4.2 ANALÝZA DÍLA.....	22
4.3 POSTAVY	24
4.4 KOMPOZIČNÍ POSTUP.....	28
4.5 JAZYK DÍLA	28
5 ČESKÝ SNÁŘ	28
5.1 LUDVÍK VACULÍK	28
5.2 ANALÝZA DÍLA.....	30
5.3 KOMPOZIČNÍ POSTUP.....	32
5.4 JAZYK DÍLA	33
6 DOTAZNÍK – ANEB MODLITBA ZA PŘÍTELE A JEDNO MĚSTO	33
6.1 JIŘÍ GRUŠA	33
6.2 ANALÝZA DÍLA.....	34
6.3 KOMPOZIČNÍ POSTUP.....	36
6.4 JAZYK DÍLA	36
7 KOMPARACE DĚL – OBRAZ NORMALIZACE	38
8 PROJEKTOVÁ ČÁST	39
8.1 PŘÍPRAVA PROJEKTU	39
8.2 REALIZACE PROJEKTU	39
8.3 FINANČNÍ NÁKLADY	41
8.4 REKVIZITY	41

8.5	PROPAGACE.....	41
8.6	CÍL PROJEKTU.....	41
8.7	SWOT ANALÝZA.....	42
	ZÁVĚR	43
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	45
	PRIMÁRNÍ LITERATURA.....	45
	SEKUNDÁRNÍ LITERATURA.....	45
	INTERNETOVÉ ZDROJE	46
	SEZNAM PŘÍLOH.....	48
	SEZNAM ZDROJŮ PŘÍLOH	53

Úvod

Cílem bakalářské práce *Obraz normalizace v umělecké tvorbě autorů stojících mimo oficiální proud české literatury (Jiří Gruša: Dotazník, Ludvík Vaculík: Český snář, Ivan Klíma: Lásky a smetí)* je zobrazit normalizační období prostřednictvím literárních děl autorů stojících mimo oficiální proud literatury. Práce je rozdělena na teoretickou, praktickou a projektovou část.

Teoretická část je rozčleněná do tří kapitol. V první kapitole práce je rozebrán historický kontext od počátku období tzv. pražského jara po pád komunistické moci s důrazem na normalizační dění. Pro lepší orientaci je stěžejní znát události, které měly znatelný dopad literaturu. Následující kapitola bude reflektovat, jak události 21. srpna 1968 ovlivnily literaturu.

Závěr teoretické části se zabývá samizdatem: definicí pojmu, kritérii, historickým vývojem, vznikem a činností edicí Petlice. Bakalářská práce se záměrně nezabývá jinou samizdatovou edicí, jelikož se práce věnuje Ludvíkovi Vaculíkovi, a právě Petlice se stala důležitým milníkem jeho života a distribučním místem děl zakázaných autorů.

Praktická část provede analýzu děl, kompoziční postupy a jazyk vypravěče. Pro analytickou část je primárním cílem odhalit prvky korespondující s nesvobodou režimu.

V závěru výzkumné části je provedena komparace děl s důrazem na jejich podobnosti a paralely.

Projektová část proběhne formou přednášky na základní škole. Ve finální části bakalářské práce bude popsána náplň přednášky, otázky do pracovního listu, rekvizity, finanční rozpočet a SWOT analýza.

Metodologie

Praktická část bakalářské práce se zabývá analýzou a komparací děl *Láska a smetí*, *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele* a *Český snář*.

K provedení výzkumu bylo potřeba díla nejprve přečíst. V průběhu čtení byly označeny relevantní informace k danému tématu. Pro analytickou část byla použita odborná literatura a články přínosné pro výzkum.

Závěrem praktické části je porovnání literárních děl, které jsou stěžejní náplní bakalářské práce. Pro tuto část byla hlavní analýza, po které mohla být provedena komparace.

1 Historický kontext

1.1 Rok 1968 a okupace vojsk Varšavské smlouvy

Na počátku ledna roku 1968 byl Antonín Novotný zbaven funkce prvního tajemníka ÚV KSČ. Ve funkci jej vystřídal Alexander Dubček. O dva měsíce později se tehdejší prezident Antonín Novotný vzdal funkce prezidenta republiky a na jeho místo byl 30. března 1968 zvolen Ludvík Svoboda.¹ 4. března 1968 došlo předsednictvem KSČ k předběžnému zrušení cenzury. Tento krok byl naprosto nevídaný. S nevolí dění v Československu sledoval Sovětský svaz v čele s Leonidem Brežněvem. 18. srpna 1968 se definitivně rozhodlo o invazi do Československa.²

Vojska států Varšavské smlouvy zahájila vstup na území Československa. 21. srpna se na našem území nacházelo přibližně 750 000 vojáků a 6 000 tanků. Představitelé státu byli zadrženi a odvečeni do Sovětského svazu. Všichni zadrženi vyjímaje Františka Kriegla pod nátlakem podepsali takzvaný moskevský protokol.³

1.2 Počátek období normalizace v Československu

17. dubna 1969 plénum ÚV KSČ rozhodlo o odvolání Alexandra Dubčeka z funkce prvního tajemníka. Nástupcem byl ve stejný den zvolen Gustav Husák.⁴ Na zasedání proběhlém mezi 25. a 26. září 1969 byly zrušeny všechny dokumenty schválené v roce 1968. Gustav Husák dosáhl vrcholu své politické kariéry v roce 1975, kdy byl zvolen prezidentem republiky.⁵ Na konci roku 1976 se spojili odpůrci režimu, jejichž činnost vedla ke vzniku petice známé pod názvem *Charta 77*.⁶

V listopadu roku 1982 zesnul Leonid Brežněv. Do úřadu místo něj byl zvolen Jurij Andropov, který o dva roky později také zemřel. Po něm vykonával funkci Konstantin Černěnko. Avšak Černěnko v roce 1985 umírá. Po smrti Konstantina Černěnka byl generálním tajemníkem KSSS zvolen Michail Sergejevič Gorbačov. Po zvolení Gorbačova začala v Sovětském svazu řada reforem známých pod názvem *Perestrojka*.⁷

---

¹ EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. CLIO, 2012, s. 254, ISBN 978-80-905081-0-1.

² RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945-1989*. Vyšehrad, 2020, s. 227, ISBN 978-80-7601-334-6.

³ Tamtéž, s. 232.

⁴ Tamtéž, s. 248.

⁵ Tamtéž, s. 258.

⁶ EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. CLIO, 2012, s. 293, ISBN 978-80-905081-0-1.

⁷ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945-1989*. Vyšehrad, 2020, s. 301, ISBN 978-80-7601-334-6.

1.3 Pád komunistického režimu

17. listopadu 1989 uplynulo 50 let od uzavření českých vysokých škol nacisty. V rámci výročí se sešli převážně studenti na pražském Albertově, aby uctili památku Jana Opletala. Pietní shromáždění se proměnilo v protivládní demonstraci. Druhý den se sešli studenti vysokých škol a představitelé kulturní obce. Společně se domluvili na týdenní stávce. Zároveň vyhlásili dvouhodinovou generální stávku na 27. listopad. 19. listopadu vzniklo *Občanské fórum* (dále jako OF). OF vytvořilo čtyřbodový program, který požadoval „*odstoupení členů předsednictva ÚV KSČ, odstoupení městského tajemníka KSČ Miroslava Štěpána a federálního ministra Františka Kincla, sestavení komise k vyšetření policejního zásahu a propuštění všech politických vězňů.*“⁸ 24. listopadu dali své funkce k dispozici hlavní komunističtí funkcionáři. V následujících dvou dnech se na Letenské pláni odehrály největší demonstrace. 29. prosince 1989 byl prezidentem zvolen Václav Havel.⁹

2 Česká literatura v období normalizace

Události srpna 1968 a následný politický vývoj zasáhly uměleckou tvorbu. Zejména na spisovatelích byl demonstrován rozdíl toho, kdo se režimu přizpůsobí a kdo nikoli.¹⁰ Utužení režimu znamenalo pro kulturní odvětví opětovné zakázání či dokonce zrušení uměleckých aktivit jež byly při liberalizaci režimu označeny jako povolené.¹¹ Eliminace aktivit nesouznějících s komunistickým režimem se však nepodařila v plné míře. Oproti 50. létům nebyly voleny brutální prostředky k jejich potlačení. Do seznamu nepovolených autorů se dostali jak odpůrci socialismu sovětského typu, tak tvůrci, kteří dříve patřili k reprezentaci často propojené s reformním komunismem.¹² V roce 1969 byl rozsah české prózy velmi pestrý. Legálně byly k sehnání výtisky od autorů, kteří se později dostali do proudu neoficiální literatury.¹³

Zásadní změna ve vydávání literatury nastala v roce 1970 po vyškrtnutí většiny závadných děl novou vládou. Podstatné obměny v personální oblasti postihly veškerá

---

⁸ Tamtéž, s. 324.

⁹ EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. CLIO, 2012, s. 331, ISBN 978-80-905081-0-1.

¹⁰ JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Academia, 2012, s. 293 ISBN 978-80-200-2057-4.

¹¹ Tamtéž, s. 303.

¹² JANOUŠEK, Pavel. *Dějiny české literatury 1945-1989*. IV. 1969-1989. Praha: Academia, 2008, s. 32. ISBN 978-80-200-1631-7.

¹³ JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury*. 1945-1989. Academia, 2012, s. 387, ISBN 978-80-200-2057-4.

nakladatelství, redakce deníků a společenských periodik. Vedení strany a státu, jakožto mimoliterární oblast určovala pravidla, jimiž bylo určeno, zda daný spisovatel může působit v literární oblasti.¹⁴ Zrušen byl Svaz československých spisovatelů i velmi nově vzniklý Svaz českých spisovatelů. Funkce Svazu českých spisovatelů byla v roce 1972 znovu obnovena, ovšem za podmínek politického pověření a členství ve straně. Tato kritéria byla předpokladem veřejného publikování literárních děl.¹⁵

Restrikce a cenzurní zásahy do plánů nakladatelství a tvorby autorů zahájily „proces zásadní personální diferenciací“¹⁶ charakterizující literaturu 70. a 80. let. Nejen próza, ale celá literatura se začala dělit na povolenou a zakázanou. Část autorů zařazených do neoficiální části literatury se svým vyřazením nesouhlasila a začala hledat způsoby, jak svá díla dostat ke čtenářům. Podle způsobu zveřejňování děl se literatura začala dělit na exilovou a samizdatovou, přičemž exil a samizdat spolu navzájem komunikovali. Rozvoj samizdatových edic byl zejména spjat s edicí *Petlice*, při jejímž zrodu stál Ludvík Vaculík.¹⁷

S rozdělením a restrikcemi prozaické tvorby vyžadovali vyšší mocenské orgány změnu. Neoficiální tvorba pokračovala v tendencích šedesátých let a dále je rozvíjela. Avšak autoři, kteří mohli oficiálně pokračovat v psaní se ve svých dílech měli vrátit k postoji padesátých let neboli do doby, než se komunistický ideál dostal do ohrožení. Literatura měla znovu zobrazovat ideál budování komunistické společnosti, radost a nekomplikovanost. Literární postavy se měly stát hrdiny. Vše, co připomínalo literární tendence minulého desetiletí bylo odmítnuto s rozdílem, že oproti 40. a 50. létům nevznikl žádný nový umělecký program.

Stěžejním rysem politicky závadné prozaické produkce nebyl literární a umělecký záměr, ale fakt, zda se autor provinil vůči režimu, či nikoli. Méně podstatné bylo téma a obsah díla.¹⁸ Třetím a posledním bodem byla poetika. Zmíněná kritéria provázela oficiální literaturu po celá 70. a 80. léta. Na základě zmíněné hierarchie byla oficiálně publikovaná próza velmi rozsáhlá a obsahovala mnoho protikladných poetik a směrů.

Základem schválené literatury byla tabuizace témat a myšlenek, které u mnoha spisovatelů byla autocenzurní. Charakteristickým znakem oficiální prózy bylo odvracení

---

¹⁴ JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Academia, 2012, s. 26 ISBN 978-80-200-2057-4.

¹⁵ PŘIBÁŇ, Michal. *Český literární samizdat*. Academia, 2018, s. 31, ISBN 978-80-200-2903-4.

¹⁶ JANOUŠEK, Pavel. *Dějiny české literatury 1945-1989*. IV. 1969-1989. Praha: Academia, 2008, s. 389. ISBN 978-80-200-1631-7.

¹⁷ Tamtéž, s. 389

¹⁸ Tamtéž, s. 390.

se nejen od společenské opozice a disentu, ale od samotné existence komunistické strany a komunistů. Zakázaná témata přitahovala neoficiální literaturu. Autoři vystupovali proti zločinnosti režimu. Často se cítili choulostivě vůči aktuálnímu dění. Převážnou část neoficiálního literárního proudu tvořili spisovatelé, pro které znamenalo pražské jaro a následná okupace výrazný životní milník. Tito autoři často byli v šedesátých letech na vrcholu své literární kariéry.

Až v osmdesátých letech se do světa zakázané prózy dostala mladší generace s jiným pohledem na svět.¹⁹ Hlavní rozdíl zakázané literární činnosti oproti situaci po roce 1948 bylo propojení samizdatové a exilové činnosti. Prozaická díla vydaná v exilu kolovala mezi samizdatovými čtenáři. Exilová nakladatelství vydávala prózy psané v emigraci a vyvezené z Československa. Podobná životní zkušenost pojila disidenty a emigranty, kteří šedesátá léta nebo část normalizace prožili v Československé socialistické republice.²⁰

Začátkem 80. let navenek nedocházelo k výrazným změnám v rámci Svazu českých spisovatelů. Avšak na místa normalizačních spisovatelů a literárních vědců, kteří stále zastávali ústřední pracovní pozice v nakladatelství se postupně dostávali mladší literáti z generace pětatřicátníků.²¹ Po roce 1985 začalo docházet k liberalizaci i v rámci kultury. Sovětská periodika orientovaná do reformního směru začala otevřeně kritizovat vládu J. V. Stalina a L. I. Brežněva. Oficiální spisovatelské organizace si byly vědomy zásluhy režimu na jejich pracovních místech a publikačních možnostech, proto se nedokázaly odpoutat od strnulosti. V případě, že se prosadila mladší generace nastaly z jejich strany obavy ohledně ztracení pracně získané pracovní pozice, tudíž doufali, že starší generace postupně odejde do penze a bude moci být nahrazená mladší.²² V lednu roku 1988 vyšlo první číslo samizdatového měsíčníku *Lidové noviny*. Jednalo se o významné propojení samizdatové literatury a šedé zóny. Propojení všech sfér literatury bylo naprosto obohacující pro přeměnu české kultury.²³ Tyto změny postihly i spisovatelské organizace, které začaly vycházet vstříc autorům nevyhovujícím téměř rozpadlému režimu. U jednání o liberalizaci literárního života a sloučení vyřazených autorů byl přítomný Ústřední výbor KSČ. Během roku 1989 se ve Svazu československých spisovatelů obměnilo mnoho pozic díky nátlaku opozice proti komunistickému režimu. Uvolňující se atmosféra byla

---

¹⁹ Tamtéž, s. 391.

²⁰ Tamtéž, s. 392.

²¹ Tamtéž, s. 45.

²² Tamtéž, s. 48.

²³ Tamtéž, s. 50.

znatelná na plenární schůzi konané v březnu 1989. Jana Štroblová kritizovala kulturní politiku KSČ a prosazovala svůj názor: „*Že směřování spisovatelského svazu nemá s demokratizací veřejného života nic společného.*“²⁴ Tento výrok podpořili další spisovatelé. Resumé shromáždění bylo jmenování Michala Černíka předsedou Svazu. Postupem času se začalo uvažovat o možném vydání prací Ivana Klímy či Kunderova *Žertu*.²⁵

Události 17. listopadu postihly i literaturu. 22. listopadu přijal výbor Svazu českých spisovatelů prohlášení odsuzující policejní zásah na Národní třídě, zároveň byly odmítnuty demonstrace a protestní akce. Ačkoliv předsednictvo Svazu českých spisovatelů rezignovalo, jeho členové nadále zůstali ve svazovém výboru. Opozitní strana autorů cítila potřebu vytvořit novou organizaci. 3. prosince vznikla Obec spisovatelů, do kterého mohl vstoupit kdokoliv bez ohledu na politický postoj.²⁶ Normalizační spisovatelská organizace zanikla po listopadových dnech.

Převrat byl velkou změnou pro knižní trh. Vyšlo mnoho nových knih a zároveň u velkého množství děl byl pozastaven výdej. Důvody pozastavení byly různé, mohlo se jednat o autora spjatého s normalizační minulostí nebo neaktuálnost tématu.²⁷

3 Samizdat

3.1 Vymezení termínu samizdat

*„Termín samizdat pochází ze sovětského Ruska ve tvaru samsebjazdat jej zřejmě poprvé použil básník Nikolaj Glazkov, když tak v roce 1949 označil svůj autorský rukopis, tiskem z politických důvodů za nepublikovatelný.“*²⁸

Tento termín vstoupil do historie pozměněn jako samizdat. Jednalo se o parafrázi zkratky, kterou komunistická vláda s oblibou užívala a nemohla se vyhnout literární oblasti. Ve chvíli, kdy se objevila literatura, která byla označená za zakázanou, začaly velmi rychle vznikat nápady, jak přelstít cenzurní orgány. Pojem samizdat se v české literatuře dotýká mnoha historických období. Nejvíce se tento pojem přiřazuje k období 70. a zejména 80. let 20. století. Samizdat nikdy nedosáhl většího rozmachu a organizace jako v této době.²⁹

---

²⁴ Tamtéž, s. 52.

²⁵ Tamtéž, s. 52.

²⁶ Tamtéž, s. 53–54.

²⁷ Tamtéž, s. 56.

²⁸ PŘIBÁŇ, Michal. *Český literární samizdat*. Academia, 2018, s. 13, ISBN 978-80-200-2903-4.

²⁹ Tamtéž, s. 13.

3.2 Kritéria samizdatu

Jedním z hlavních záměrů prvních samizdatových vydavatelů bylo zaznamenání umělecké tvorby v ideálním počtu kopií, které by umožnily díla zvěčnit. Na počátku období po Vítězném únoru, či pozdější invazi vojsk Varšavské smlouvy nikdo netušil, do jaké míry dojde k potlačení literární tvorby.

Do pojmu samizdat nezařazujeme pouze vydavatele, kteří udržovali knižní kulturu na vysoké úrovni. Řadíme sem veškerou literaturu, která byla z jakýchkoliv důvodů označená politikou totalitního státu za zakázanou. Kritériem samizdatu není technologická výroba, i přes to, že samizdatovým autorům musel postačit psací stroj. Určit minimální výši nákladů je prakticky nemožné z důvodu dodatečného množení publikací bez oznámení této skutečnosti autorovi. Za samizdatovou publikaci lze považovat vydání rozmnožené v minimálním nákladu jednoho opisu, který se v počtu kopií pohyboval mezi šesti a dvanácti. V některých případech se jednalo o vyšší náklady a v jiných o nižší, záleželo na technických podmínkách. Nyní pro nás samizdat představuje specifické vydávání technicky chatrných literárních děl. Zákaz vydávání mělo po roce 1969 spoustu autorů, kteří se museli spokojit jen s psacím strojem a kopírovacím papírem.³⁰

3.3 Dějiny českého literárního samizdatu

Ve výjimečných případech lze zaznamenat případy šíření neoficiálních tiskovin v období před 25. únorem 1948. Zásadní, ale krátkodobý rozvoj přinesl až únorový převrat. Určité odbojové skupiny se soustředily na množení a šíření letáků komentujících aktuální události v Československé republice.³¹

Od jara roku 1948 ovládla komunistická moc vydavatelské i distribuční sítě. Významnější soukromá nakladatelství byla pod kontrolou tzv. národní správy. Menší nakladatelství spadla pod dohled Ministerstva informací.³² Protosamizdat lze užít jako termín označující samizdat 50. let.³³ V této době vznikal samizdat v malých tvůrčích skupinách, které vydávaly zejména své vlastní texty a pouze ojediněle díla jiných spisovatelů. Mezi nepočtené skupiny prvovydavatelů řadíme edici *Půlnoc* a surrealistické

---

³⁰ Taktéž, s. 13–16.

³¹ Tamtéž, s. 22.

³² Tamtéž, s. 24.

³³ PŘIBÁŇOVÁ Alena, VÍTOVÁ Andrea, *Český literární samizdat 1949-1989*, In: Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha [online]. 2018. [cit. 2024-04-21]. Dostupně z: https://www.avcr.cz/export/sites/avcr.cz/.content/galerie-souboru/pro-verejnost/VYSTAVA_samizdat.pdf, s. 2.

skupiny. Jedna ze surrealistických skupin, jejíž pozornost se soustředila na Karla Teigea a později Vlastislava Effenbergera své sborníky pojmenovala *Pracovní sborníky znamení zvěrokruhu*. Problém spočíval v tom, že publikace byly šířeny pouze členy mezi skupiny a nejbližšími přáteli. Z technických i bezpečnostních důvodů nechtěl být nikdo vystaven riziku zatčení, či dokonce popravě.³⁴ Zřídka se ve tvůrčích skupinách vyskytla snaha o vydání knižních edic či periodik.³⁵

První samizdatová vydání po roce 1969 měla z velké části politický charakter.³⁶ Režim věděl, že mnoho spisovatelů se bude dožadovat svobody uměleckého projevu. Z tohoto důvodu těmto literátům rychle zakázal publikační činnost. Mezi lety 1969–1971 byly postupně zrušeny téměř všechny literární časopisy.³⁷ Od sedmdesátých let k pojmu samizdat nevyhnutelně patří činnost prvovydavatelů, kteří zpřístupnili skromnému počtu čtenářů dokončené autorské rukopisy a činnost kopistů. Práce kopistů byla zprvu příležitostná. Postupem času se stala pravidelnou a sledovala určitou vydavatelskou koncepci. Tímto se samizdat normalizačního období zásadně odlišuje od jiných etap samizdatu.

Samizdat se ani v osmdesátých letech nestal záležitostí celé společnosti. Období přestavby umožnilo vydavatelům rychlejší práci, lepší dostupnost technického vybavení a lepší pracovní rozvoj. Vydavatelských edic nebylo mnoho. První samizdatové edice vznikly za účelem rozepsání svazků vydaných Petlicí. Edice *Expedice* obohatila edici *Petlici* o autorské zázemí a zájmem o překladovou literaturu. Zakladatel edice *Kvart* se zasloužil o vydání korespondencí, vzpomínkových textů a publikací, které měly původně vyjít legálně v roce 1969.

Hlavní město Praha poskytovalo vyřazeným autorům větší zázemí než jiná města. V průběhu sedmdesátých let vznikla například edice Jiřího Gruntoráda pojmenována *Popelnice*. O dostupnost samizdatové literatury původně distribuované v Praze se zasloužila *Vydavatelství Jiřího a Bronislavy Müllerových* v Brně. Jiří Bronislav byl obviněn ze spáchání trestného činu podvracení republiky a následně zatčen. Po propuštění začal organizovat dílnu, která dále rozšiřovala tituly edice *Petlice*.³⁸

Těsně před pádem komunistického režimu se část samizdatových autorů a vydavatelů rozhodla založit družstevní nakladatelství *Atlantis*. Samizdatová

---

³⁴ PŘIBÁŇ, Michal. *Český literární samizdat*. Academia, 2018, s. 25, ISBN 978-80-200-2903-4.

³⁵ Tamtéž, s. 27.

³⁶ Tamtéž, s. 30.

³⁷ Tamtéž, s. 31.

³⁸ Tamtéž, s. 32.

nakladatelství, vydavatelství, edice a dílny ukončily svou činnost většinou k roku 1990 vydáním rozpracovaných svazků. O tituly vzniklé v neoficiální sféře literatury se po pádu režimu postarala nakladatelství, která prošla četnými personálními i koncepčními změnami či nové podniky navazující na samizdat.³⁹

3.4 Edice Petlice

Na konci roku 1972 založil Ludvík Vaculík strojopisnou *Edici Petlice*. V prvopočátcích existence nesla název *Vzdor*, avšak nakonec se pro ni vžil název *Petlice*, jakožto aluze na „*Oficiální edici Klíč*“ ve které publikovali povolení autoři, kdežto díla „závadných“ spisovatelů zůstala „*Pod petlicí*.“

Stěžejním záměrem *Petlice* bylo uchování rukopisů a tím i podpora samizdatových autorů v jejich další literární práci.⁴⁰ První opis díla si nechal pořídit Ivan Klíma, čímž inspiroval Ludvíka Vaculíka k opisu románu *Morčata*. V *Petlici* neexistovala redakční rada, která rozhodovala o dílech vhodných k distribuci. Ludvík Vaculík svou edici řídil sám. K jeho blízkým spolupracovníkům patřil i Jiří Gruša a Ivan Klíma.⁴¹

Počátkem osmdesátých let zodpovědnost za vydání převzali sami autoři. Svazky byly nadále evidovány pod edičními čísly. Provoz nakladatelství zaměstnal mnoho pisárek. Ve fázi největšího růstu jich v *Petlici* pracovalo celkem sedm. Městská knihovna ve Valentinské ulici v Praze, dílna Bohumíra Kvasničky a podnik Tomos v Praze 4 zajišťovali vazbu spisů. V období mezi roky 1978-1979 vyšlo 40 titulů. Jedná se o největší rozmach edice *Petlice*, co se vydaných děl týká.

Svazky vycházely ve většině případů ve formátu A5 vázané pevnou vazbou. Méně častou vizualizací svazků byl formát A4 nebo čtvercový formát 21x21.⁴² K realizaci pevné vazby se využívala plátna různých barev a materiálů. Některé vazby disponovaly vyraženým jménem autora a názvem knihy. Naopak některé knihy byly bez popisku. Svazky byly na titulní straně vlastnoručně podepsány autorem. Pouze první tituly, které byly považovány za rukopis měly formát A4.⁴³

Autoři nebyli za vydávání svých děl placeni. Za opisy museli nejdříve platit, až později získali malou peněžní podporu, která byla vyplácena z financí *Mezinárodního PEN-klubu nebo Stockholmskou nadací Charty 77*.

---

³⁹ Tamtéž, s. 42.

⁴⁰ Tamtéž, s. 196–198.

⁴¹ HANÁKOVÁ, Jitka. Edice Petlice jako symbol české samizdatové literatury ve svobodném světě. *Časopis Národního muzea*. 2020. s.71.

⁴² PŘIBÁŇ, Michal. *Český literární samizdat*. Academia, 2018, s. 198, ISBN 978-80-200-2903-4.

⁴³ HANÁKOVÁ, Jitka. Edice Petlice jako symbol české samizdatové literatury ve svobodném světě. *Časopis Národního muzea*. 2020. s.74.

Hlavní podmínky pro vydání textu byly „*Obsahová závažnost textu a okolnost, za by nakladatel knihu vydal v lepších poměrech.*“⁴⁴ Pokud mělo dojít k vydání textu, musel být přijat k minimálně jednomu opisu a být uveden „*v seznamu svazků Edice Petlice.*“ Jestliže byl opis autorova díla odmítnut, mohl si jej opsat sám. O šíření textů rozhodoval zájem čtenářů.⁴⁵ Osoby podílející se na chodu Petlice, včetně Ludvíka Vaculíka byly perzekuovány státní bezpečností.⁴⁶ Samizdatová edice získala velkou podporu od exilu. Velké množství děl vyšlo v zahraničních nakladatelstvích.⁴⁷

4 Láska a smetí

4.1 Ivan Klíma

Ivan Klíma se narodil 14. září 1931 v Praze. Ve deseti letech byl jako každý příslušník židovské rasy deportován do koncentračního tábora Terezín, kde strávil tři a půl roku.⁴⁸

V posledním ročníku na gymnáziu vstoupil do strany. Ve své knize *Moje šílené století* popisuje tuto situaci následovně: „*Zavolala si mě do sborovny naše profesorka dějepisu a oznámila mi, že stranická skupina na gymnáziu se rozhodla nabídnout mi členství v komunistické straně.*“⁴⁹ Členem strany byl do IV. sjezdu spisovatelů. Po jeho kritickém projevu byl vyloučen. Na krátký čas mu bylo členství obnoveno, ale počátkem normalizace byl ze strany definitivně vyloučen.⁵⁰ Klíma je odborným znalcem románů Franze Kafky a Karla Čapka. Odkaz na tyto dva spisovatele provází Klímovu tvorbu od počátků jeho spisovatelské kariéry.⁵¹ Po maturitě se stal studentem Vysoké školy politických a hospodářských věd, avšak škola nenaplnila Klímova očekávání a po jednom semestru přestoupil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy.⁵²

---

⁴⁴ Tamtéž, s. 72

⁴⁵ Tamtéž, s.72.

⁴⁶ Tamtéž, s. 76.

⁴⁷ Tamtéž, s. 78.

⁴⁸ Ivan Klíma. *Slovník české literatury po roce 1945*. [online]. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1253>.

⁴⁹ KLÍMA, Ivan. *Moje šílené století*. Praha: Academia, 2021, s. 117. ISBN 978-80-200-3209-6.

⁵⁰ PELLANTOVÁ, Kateřina. Mgr. Ivan Klíma. *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/klima-ivan-.1931?_zn=aWQIM0QxMDM5Nzg0ODEzMDIzNzEyMjM4NCU3Q3QIM0QxNjg1Mzc4NzI2Ljg1NCU3Q3RIJTNETcwMjQ3MTU4OS45OTUIN0NjJTNEMkZGN0E5MkEyQjMwNDI0NkM3ODkzOEQ3RTQxNjFGM0E%3D.

⁵¹ BURIAN, Václav, Josef GALÍK, Lubomír MACHALA, Martin PODIVÍNSKÝ a Jan SCHNEIDER. *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*. Olomouc: Hanácké noviny, 1991, s. 86

⁵² Ivan Klíma. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1253&hl=ivan+klíma+>.

Ivan Klíma se živil redaktorskou činností pro časopis *Květy* a nakladatelství Československý spisovatel. Svou žurnalistickou činností přispíval do *Mladé fronty*, *Literárních novin* či *Hostu*.⁵³ 29. srpna 1969 odletěl do Spojených států amerických přednášet na univerzitu v Ann Arbor.⁵⁴ O rok později se vrátil zpět do Prahy. Na schůzi spisovatelů se dozvěděl, že veškeré náklady jeho rozpracované knihy byly zlikvidovány. Po zjištění této skutečnosti se tázal, zda by mohl v nakladatelství pracovat jako externí lektor, což mu nebylo povoleno.⁵⁵ Pobyt ve Spojených státech amerických byl zásadní inspirací pro samizdat a následný vznik edice *Petlice*. Ivan Klíma byl důležitým spojencem Ludvíka Vaculíka při zrodu edice *Petlice*. Z doby strávené ve Spojených státech amerických byl zvyklý na bohatší společenský život, než byl u nás: „*Takže tady vlastně vznikl samizdat, v podstatě ta myšlenka na samizdat.*“

Po svém návratu začal jednou měsíčně pořádat večírky, kde se mimo jiné četlo. Setkání na bytě musela být kvůli neustálému pronásledování Státní bezpečností ukončena, a tak došlo ke vzniku *Petlice*.⁵⁶ Ve svých pamětech po návratu z USA Klíma vzpomíná na jeho a manželky předvolání na oddělení pasů a víz, kde jim byly odebrány pasy a už jim je nikdo nevrátil: „*Brány tábora zvaného Československo, jak mě varovali moji kolegové v Ann Arboru se za námi uzavřely.*“⁵⁷

Ačkoliv Ivan Klíma nestvrdil Chartu 77 svým podpisem, v Rudém právu vyšel klamný článek o jeho podpisu. Nepodepsání prohlášení Charty 77 bylo nečekané, jelikož se Klíma velmi často podílel na vzniku mnoha petic a veřejných prohlášeních. Jednou z těchto petic byl nesouhlas se zatčením kapely *The Plastic People of the Universe*.⁵⁸

18. listopadu 1989 svolal I. Klíma výbor PEN klubu do bytu Karla Šiktance, aby společně sepsali text provolání v souvislosti s událostmi, které se odehrály předešlý

---

⁵³ PELLANTOVÁ, Kateřina. Mgr. Ivan Klíma. *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/klima-ivan-1931?_zn=aWQIM0QxMDM5Nzg0ODEzMDIzNzEyMjM4NCU3Q3QIM0QxNjg1Mzc4NzI2Ljg1NCU3Q3RIJTNEMTcwMjQ3MTU4OS45OTUIN0NjJTNEMkZGN0E5MkEyQjMwNDI0NkM3ODkzOEQ3RTQxNjFGM0E%3D.

⁵⁴ KLÍMA, Ivan. *Moje šílené století*. Praha: Academia, 2021, s. 490-493, ISBN 978-80-200-3209-6.

⁵⁵ Tamtéž, s. 519.

⁵⁶ PELLANTOVÁ, Kateřina. Mgr. Ivan Klíma. *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/klima-ivan-1931?_zn=aWQIM0QxMDM5Nzg0ODEzMDIzNzEyMjM4NCU3Q3QIM0QxNjg1Mzc4NzI2Ljg1NCU3Q3RIJTNEMTcwMjQ3MTU4OS45OTUIN0NjJTNEMkZGN0E5MkEyQjMwNDI0NkM3ODkzOEQ3RTQxNjFGM0E%3D.

⁵⁷ KLÍMA, Ivan. *Moje šílené století*. Praha: Academia, 2021, s. 521. ISBN 978-80-200-3209-6.

⁵⁸ PELLANTOVÁ, Kateřina. Mgr. Ivan Klíma (* 1931). *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/klima-ivan-20150327-0>.

den v Praze.⁵⁹ V prosinci roku 1989 se stal jedním ze zakladatelů Obce spisovatelů. Ivan Klíma žije doposud.⁶⁰

4.2 Analýza díla

„Několik dní se ke mně ta chvíle stále vracela a věděl jsem o jediném způsobu, jak přemoci její naléhavost, Snad to byl poslední podnět k tomu, že jsem opravdu začal psát onu litanii, kterou jsem nazval *Láska a smetí*,“ uvedl Ivan Klíma ve své knize *Moje šílené století* po smrti svého milovaného otce.⁶¹ Klímův vypravěč hovoří o svém otci, zejména ve chvílích, kdy se otcův zdravotní stav začal horšit až po otcovu smrt.

Pojem láska pojmenovává mnoho jejích podob: lásku manžela k manželce, muže k jiné ženě, syna k otci a otce k synovi a dceři. Smetí není pouhým odkazem na odpadky uklízené z ulic. Hlavní postava se odkazuje ke smetí při vzpomínkách na práci sanitáře a následného pálení nemocničního smetí, které se proměnilo v odpad.

Smetí je zároveň pamětí na otřesný zážitek pobytu v koncentračním táboře: „*Postup, jak účinně a úsporně odstranit ze světa lidské smetí v duchu převratné doby, jejich myšlenek a cílů popsal nejvěcněji ve své autobiografii osvětimský velitel Hoess.*“⁶²

Lásku a smetí lze považovat za dílo s autobiografickými prvky, ačkoliv autor v úvodu knihy tvrdí, že postavy, ani vypravěč nemají nic společného s žádnou žijící postavou. Autor pravděpodobně nechtěl, být čtenářem spojován s hlavní postavou, avšak Klímův život s fiktivním životem vypravěče má mnoho společných rysů.

Pavel Janoušek ve svých literárních kritikách *Hravě i dravě/Kritikova abeceda* staví k autobiografickým jevům takto: „*Jsem daleko od toho, abych ztotožňoval hlavní postavu románu *Láska a smetí* s Ivanem Klímou, vždy v těchto případech jde o větší nebo menší autostylizaci, nicméně je faktem, že Klíma sám se maximálně snaží, aby jako autor čtenáři s postavou splynul a jeho text tak nabyl prvku autenticity.*“⁶³

Mnoho jevů v díle koresponduje s Klímovým životem: část dětství strávená v Terezíně, pobyt ve Spojených státech amerických, perzekuce ze strany komunistické moci a odkaz na smrt jeho otce.

---

⁵⁹ KLÍMA, Ivan. *Moje šílené století*. Praha: Academia, 2021, s. 701. ISBN 978-80-200-3209-6.

⁶⁰Ivan Klíma. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1253&hl=ivan+klíma+>.

⁶¹ KLÍMA, Ivan. *Moje šílené století*. Praha: Academia, 2021, s. 660, ISBN 978-80-200-3209-6.

⁶² KLÍMA, Ivan. *Láska a smetí*. Československý spisovatel, 1990, s. 172, ISBN 80-202-0148-3.

⁶³ JANOUŠEK, Pavel. *Hravě i dravě*. 1. Praha: Academia, 2009, s. 108, ISBN 9788020017772.

Román otevírá téma psychologie, zejména ve spojitosti se studiem a kariérou. V kontextu doby vzniku díla toto téma nebylo v porovnání s dnešní dobou příliš diskutované. Lze tedy říci, že z hlediska psychologie je román nadčasový.

Román začíná nástupem hlavní postavy do nové práce, na pozici metaře v oranžové vestě. Ve své brašně má sladké bochánky a zápisník, do kterého si zapisuje své postřehy. Momentálně pracuje na eseji o F. Kafkovi. Zaměstnání metaře nebylo zvoleno náhodně. Dle Ireny Kraitlové zvolil autor jednu z nejpopovrhanějších prací nejen za účelem očisty veřejných prostor, ale zároveň jako následnou očistu duše.⁶⁴

Vypravěč vzpomíná na jeho poslední večeri ve Spojených státech amerických, kde před patnácti lety přednášel na vysoké škole. Děkan univerzity uspořádal večeri na počest vypravěče při příležitosti jeho odchodu ze Spojených států amerických zpět do Československé socialistické republiky. Autor tuto skutečnost zmiňuje, aby poukázal na kontrast nesvobodného života v socialistickém státě oproti svobodné zemi.

Hlavní postava potkává umělkyni Darju a začne si románky za zády jeho manželky. Milostný trojúhelník jej přivádí do psychicky nepříjemných stavů. Odcizuje se od své rodiny a psaní. Skličuje ho život v nepravdě. Své ženě nevěru přizná a dostane ultimátum – opustit milenku nebo opustit manželku a zároveň domov. Vybere si zůstat s manželkou, avšak stále ji podvádí se svou milenkou Darjou.

Darja vyvíjí na svého milence stále větší tlak, aby se jí více věnoval a odešel od manželky. Tropí hysterické scény, které působí až rozpolceně. Darja svému milenci horlivě vyznává lásku a vzápětí se z její strany strhne vlna výčitek. Výčitky míří primárně k stále trvajícím manželskému vztahu vypravěče. Nevěra vyplyne na povrch i podruhé. V této chvíli vypravěč dospěje k rozhodnutí rozejít se s milenkou a v manželství zůstat nadále.

Vypravěč v dětství kvůli deportaci do koncentračního tábora ztratil domov. Jako dospělý si vytvořil domov se svou ženou, který se pro něj stal určitou klecí, avšak klecí, do kterého se může vrátit v případě, že opustí milenku. Odchodem od manželky by znovu ztratil domov a dostal by se opět do jeho dětského nitra, které domov ztratilo.

---

⁶⁴ KRAITLOVÁ, Irena: Lásky a smetání. Literární noviny. Roč. 1, 1990, č. 2, 12. 4., s. 6.

4.3 Postavy

Vypravěč je zároveň hlavní postava, která nás provází celým dějem. Román je vyprávěn ich-formou, tudíž se jedná o homodiegetického, intradiegetického vypravěče.

Se všemi postavami nás seznamuje prostřednictvím svých monologů a dialogů, které probíhají s ostatními účastníky děje, zejména s Lídou a Darjou. Všechny postavy známe pouze z pohledu hlavní postavy, tudíž se jedná o vypravěče přímého typu. Jedná se o bezejmennou postavu a vnější podoba je nám skrytá. Autor nepopisuje fyzickou konstituci ani tvář. Anonymita vypravěče může spočívat v hrůzné zkušenosti z dětství, kterou je věznění v koncentračním táboře. Účelem nacistů bylo vyhlazení všech osob nezapadajících do kritérií árijské rasy a nacistické diktatury. Velitelé táborů vězně zbavili identity a udělali z nich na první pohled takřka stejné osoby – pruhované vězeňské oblečení, oholené vlasy a vytetované číslo na předloktí. Z osob zavřených v koncentračním táboře se stala pouhá čísla zbavená lidskostí. Hlavní postava je od vlastní identity odpoutaná i v období normalizace. Postavě není povoleno svobodně rozhodovat o svém životě. Nemá právo veřejně vykonávat činnosti formující jeho identitu. Svobodně psát a projevit se. Totalitní mocnosti se snažily utvořit národ dle kritérií vhodných k reprezentaci. Jestliže osoba nezapadala do těchto kritérií, byla automaticky perzekuována, tudíž i zbavena identity, kterou se chtěla sama projevit.

Vypravěč je spisovatel, který má zakázáno publikovat. Dětství strávil v koncentračním táboře a momentálně pracuje na eseji o F. Kafkovi. Tyto informace a celé nitro vypravěče je zobrazeno v průběhu díla. Na základě těchto indicií se jedná o postavu hypotézu. Postava hypotéza je vysvětlitelná jen z části a není plně determinovaná. Podoba postavy není čtenáři zřejmá na začátku, ani na konci knihy. Snaha autora je tento typ postavy rekonstruovat.⁶⁵

Vypravěč se ocitá deset let v „*podivném vyhnanství*.“⁶⁶ Neustálé pronásledování se odráží na jeho myslí. Občas si není jistý, zda jsou jeho hlídači skrytí či smyšlení. Zmíněnými „hlídači“ je myšlená komunistická vláda, která enormním způsobem ovlivňuje život vypravěče a sleduje jej téměř na každém rohu. Manželce a milence působí nepříjemnosti, které se promítnou v životě každého, kdo má blízký kontakt s disidentem. Vypravěč řeší dilema, s jakou ženou chce zůstat. Nedokáže se rozhodnout. Kraitlová Irena ve své recenzi v Literárních novinách o nevěře vypravěče píše: „*Postava vypravěče*

⁶⁵ HODROVÁ, Daniela. *...na okraji chaosu...* 1. Praha: Torst, 2001, 544–570, 80-7215-140-1.

⁶⁶ KLÍMA, Ivan. *Láska a smetí*. Československý spisovatel, 1990, s. 19, ISBN 80-202-0148-3.

Klímovi umožnila přesvědčivě ukázat deprimující situaci autora ineditní literatury, který se cítí izolován od světa tak, že se mu vlastní domov proměňuje v klec a cestu ke svobodě hledá únikem do klece jiné (tedy v manželské nevěře).“⁶⁷

Ani jedné ženě neumí projevít větší náklonnost: „*Vždycky ji potěší, když mě nečekaně uvidí. Byl bych jí rád pověděl něco podobného, že v její přítomnosti pookřeju, zahřeju se její blízkostí, ale neodhodlal jsem se k tomu.*“⁶⁸ Zmíněná pasáž je vnitřním monologem vypravěče, kdy uvažuje o vztahu s milenkou. Pozoruhodné je, že se vypravěč neumí ženám vzepřít, zejména Darje ve chvíli, kdy na něj až hystericky křičí a osočuje Lídu na základě studia a kariéry v odvětví psychologie. Osobnosti literárně kritického diskursu Aleš Haman, Milan Jungmann, Jiří Peňas a Jan Čulík tvrdí, že vypravěčova nevěra může být důvodem hrůzného zážitku z koncentračního tábora. Snaží se u druhé osoby nalézt lásku a porozumění, které kvůli svému traumatu nedokáže plně prožít. Strach ze samoty se snaží přebýt citovým vztahem k jiné ženě. Avšak zjistí, že lhaní mu způsobuje ještě větší bolest.⁶⁹

Nedokáže si porozumět se svým synem a raději se jeho dlouhodobé společnosti vyhýbá. Při návštěvě svého syna na vojně si uvědomil, jak často se mu nevěnoval od doby, kdy si našel milenkou a potýká se s pocitem viny. Se synem se kolem sebe míhali, ačkoliv mnoho let bydleli ve stejné domácnosti: „*Zalitoval jsem, že tak dlouho, po celá léta, jsem nedokázal nalézt víc času a zájmu pro to, čím žil.*“⁷⁰ Vypravěč upřednostňoval milenecký vztah, kterým se snažil nalézt lásku a zapomínal na svého syna. Jak píše článek, hlavní postava se po části dětství strávené v koncentračním táboře snažila najít porozumění u jiné ženy. Z tohoto důvodu jí dával přednost.

Vypravěč nás seznamuje s „*jerkským jazykem*.“ Tento jazyk obsahuje dvě stě dvacet pět slov a slouží k dorozumívání se lidí se šimpanzi. Vypravěč se obává, že se tímto jazykem bude dorozumívat stále více populace: „*Hned mě napadlo, že konečně našli jazyk, kterým může promlouvat duch naší doby, a proto se ten jazyk rychle rozšíří od pólu k pólu, na východ i na západ od nultého poledníku, bude to jazyk budoucnosti.*“⁷¹ Vypravěč na straně 175 komentuje cenzuru, kterou režim provádí v mediálních prostředcích skrze jerkský jazyk: „*Z kuchyně k nám doléhalo řinčení talířů,*

---

⁶⁷ KRAITLOVÁ, Irena: *Láska a smetí*. Literární noviny. Roč. 1, 1990, č. 2, 12. 4., s. 6.

⁶⁸ KLÍMA, Ivan. *Láska a smetí*. Československý spisovatel, 1990, s. 59, ISBN 80-202-0148-3.

⁶⁹ *Obyčejné splývání na koupališti* [online]. Praha, 2006 [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNIII/17.2006/48/10.png>, s. 10.

⁷⁰ KLÍMA, Ivan. *Láska a smetí*. Československý spisovatel, 1990, s. 177, ISBN 80-202-0148-3.

⁷¹ Tamtéž, s. 61.

tlumeně hrál synův magnetofon a vnučka za zdí s nadšením vyprávěla slaboduchý příběh, který shlédla v jerkské televizi. “⁷² Jerkský jazyk je přímou narážkou na mluvený a psaný projev, kterými se prezentovaly sdělovací prostředky pod dohledem cenzurních orgánů. Komunistická strana byla proslulá zveličováním a prázdnými frázemi: L. I. Brežněv, věrný pokračovatel ve velkém Leninově díle, zaníceného bojovníka za mír a socialismus.⁷³

Darja se žíví jako umělkyně a je milenkou vypravěče, kterého okouzila svým svobodomyšlným duchem, který jeho manželka postrádá. Darja celkově ztělesňuje protiklad manželky vypravěče. Je vášnivá, bezprostřední, energická a žije přítomným okamžikem. Milenecký vztah znázorňuje opak manželského soužití. Darji energičnost se projevuje i v hádkách. Výbušnost občas působí až směšným a zoufalým dojmem.

Darja je vdaná a má dceru. Svého milence představila manželovi. Avšak zjištění, že její choť si též našel milenkou, bylo pro Darju potupné a nedokázala tuto skutečnost snést. Umělkyni lze popsat jako majetnickou osobu. Chce manžela i milence pouze pro sebe a ostatní ženy nemůže snést. *„Zničehonic se otáže: Miluješ se taky se svou ženou? Její otázka mě vrhne zpět do tohoto času. Nechci, abys spal ještě s nějakou ženskou, chci, abys byl jen se mnou! Odtahuje se ode mě.* “⁷⁴ Darja svého muže přistihla v kině s milenkou ve chvíli, kdy se tam sama sešla se svým milencem. Nedokázala snést pohled na svého manžela po boku milenky a dala svému manželovi ultimátum: *„Bud’ zůstane jen s ní, anebo ať si sbalí věci a jde. Musel slíbit, že zůstane s ní.* “⁷⁵

Milostný trojúhelník končí rozchodem hlavní postavy s Darjou. Po všech žárlivých a emotivních excesech bychom očekávali, že se rozchod ponese ve stejném duchu, jako všechny hádky s vypravěčem. Nastává naprostý opak, který popírá Darji povahu, jež nám hlavní postava popisovala po celou dobu děje:

„Mohla se zeptat, jako se ptávala, co z toho pro ni plyne, jaký prospěch, postěžovat si, jakou bolest jsem jí způsobil, jak jsem jí ublížil. Ale nechtěla mě trýznit právě v této chvíli.

Řekla jen: To je dobře! A dodala: třeba se naše duše někde setkají. “⁷⁶

---

⁷² Tamtéž, s. 175.

⁷³ Rudé Právo [online]. 1982 [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1982/11/12/1.png>

⁷⁴ Tamtéž, s. 201.

⁷⁵ Tamtéž, s. 202–203.

⁷⁶ Tamtéž, s. 252.

Darja je příkladem postavy hypotézy. Darji emocionální výlevy jsou naprosto nepředvídatelné. V jeden moment vypravěči vyznává lásku a vzápětí na něj hystericky křičí. Chování a zejména hádky a vyznávání lásky je naprosto nepředvídatelné. Čtenář neodhadne, proč je Darji vystupování tak proměnlivé. Milenku známe pouze z pohledu vypravěče a nevidíme jí do hlavy, tudíž nedokážeme najít pravý důvod hysterických excesů.

Lída je více upjatá a klidná, pro hlavní postavu těmito vlastnostmi z jistého úhlu pohledu i nudná. V určitých okamžicích může působit až naivně, jelikož svému manželovi, i přes nevěru stále důvěřuje a snaží se mu vyjít vstříc, aby s ní zůstal. Manželství s politicky perzekuovaným mužem jí působí nepříjemnosti v pracovním životě. Je tedy iracionální, že i přes nevěru a problémy v osobním životě s hlavní postavou zůstává. Po mnoha neúspěšných pokusech o nalezení slušného zaměstnání byla přijata na pracovní pozici tazatelky v sociologickém výzkumu. Vypravěč si myslí, že je naivní a dětinská jako v době, kdy se poznali. Podceňuje ji a shazuje ve studiu psychologie: *„Pozoroval jsem také, jak si moje žena hledá svůj prostor, způsob jak uniknout z ubíjející všednosti práce, kterou musela přijmout. Rozhodla se ve svém volném čase studovat a porozumět tomu, co znamená lidská duše, proniknout do jejího tajemna, a tak najít způsob, jak jí pomoci pokud příliš trpí. Mně takové počínání připadalo až příliš troufalé, také jsem ji stále viděl takovou, jakou jsem ji kdysi poznal, příliš dětinskou a v životě nezkušenou, než aby mohla zvládnout takový úkol, ale povzbuzoval jsem ji: každý člověk se vydává směrem, z něhož slyší aspoň náznak volání.“*⁷⁷

Vypravěč má vůči své manželce pohrdavý postoj: *„Vypráví mi své sny a hledá výklad. Vrací se až do dětství, kdy bývala sama, kdy se nedovedla nikomu přiblížit. Ví, že se mýlí ve výkladu svého snu, ale mlčím, nechám ji na pospas úzkostným vidinám.“*⁷⁸ Úzkostné vidiny jsou zrcadlem vnitřního rozpoložení vypravěče. Sám je mezi dvěma ženami a je naprosto ztracený ve svém životě. Neustálé lhaní mu způsobuje úzkostné až depresivní stavy. Lída ztělesňuje stereotyp dlouholetého manželství: *„Netoužil jsem zjišťovat příčiny rozladění, ale Lída mě zahrnula stížnostmi na děti, které jsou nepořádné a líné, a žádala, abych nějak zakročil.“*⁷⁹

---

⁷⁷ Tamtéž, s. 21.

⁷⁸ Tamtéž, s. 79.

⁷⁹ Tamtéž, s. 22.

O Lídě se mnoho informací dozvídáme v průběhu děje prostřednictvím vypravěče. Při prozrazení nevěry její chování vybočuje stereotypu. Nevěra jejího manžela je odhalena dvakrát. Poprvé je pravděpodobnější, že Lída nevěru snese a zůstane s manželem, ale podruhé je tato šance mnohem nižší, avšak Lída odpustí svému manželovi znovu.

4.4 Kompoziční postup

Literární dílo *Láska a smetí* je vystaveno na principu kompozice lineární. Vypravěč nás chronologicky provází svou životní situací. Na druhé straně z lineární kompozice odbočuje a využívá retrospektivní kompoziční princip. Vzpomíná na své dětství strávené v koncentračním táboře, tudíž je využita analepse. Celé dílo provází úvahy mířené k F. Kafkovi. Tento jev nazýváme „skříňková kompozice.“ Princip vkládání je založen na tom, že se linie přerušuje vložením jiného vyprávění; je-li vkládání složitější, hovoříme o skříňkové kompozici.

4.5 Jazyk díla

Dílo je psáno obecnou formou češtiny. Odlišením je přímá řeč při konverzaci metařů. V těchto pasážích se objevují vulgární výrazy. Slova začínající písmenem „O“ jsou napsána s počátečním protetickým „V“: „*Vony se přece prachy dají sehnat i jinde*“ „*Znám chlapa, von se dostal do party, co ve Slivenci přebírá sajrajt po kukách. Přeci si toho vodtamtud vodvážeji na voze.*“⁸⁰ „*Vo to přeci šlo von je stejně blbej jako Pepa. Už má přeci plíce v hajzlu samej mour*“⁸¹

Na straně 123 je německy přepsán projev Adolfa Hitlera z roku 1926 (příloha č. 1). Mezi dalšími postavami knihy téměř nenalezneme žádný vulgární výraz. Hádky s Darjou či prozrazení nevěry a následné výčitky jsou napsané obecnou formou češtiny.

5 Český snář

5.1 Ludvík Vaculík

Ludvík Vaculík se narodil 23. července 1926 v Broumově na Moravě. Ze své literární činnosti byl nejvíce uznávaný jako fejetonista.⁸² Miloslav Hoznauer se k Vaculíkovým

---

⁸⁰ Tamtéž, s. 112.

⁸¹ Tamtéž, s. 113.

⁸² HOZNAUER, Miloš. *Ludvík Vaculík*. 1. Praha: Komenium, 1990, s. 30.

fejetonům staví takto: „*Podezřívám ho, že i když rozváží hnůj na zahradě, myslí tak, aby z toho byl fejeton, ale on asi tak myslí, i když to nedává na papír.*“⁸³

Roku 1946 se stal studentem politicko-novinářského oboru na Vysoké škole politické a sociální. Po vojenské službě byl redaktorem nakladatelství Rudé právo. Tentýž rok vstoupil do komunistické strany.⁸⁴ Publicistickou činnost vykonával ve vysílání pro děti a mládež v Československém rozhlasu a následně v *Literárních listech* na pozici redaktor.⁸⁵

Na IV. sjezdu Svazů československých spisovatelů vystoupil s kritickým projevem, za který byl poprvé vyloučen ze strany.⁸⁶ Podruhé byl vyloučen událostech srpna 1968.⁸⁷ Ludvík Vaculík je považován za stěžejní osobnost normalizace. Zásadní vliv měl na dění v období tzv. pražského jara, zejména manifestem zvaným *Dva tisíce slov*.⁸⁸ V manifestu i přes kritiku komunistického režimu vyzýval k dodržení povinností vůči Sovětskému svazu a apeloval na výrok: „*Demokratizace se nedá dělat proti komunistům*“, což mu bylo vytýkáno.⁸⁹

Proti totalitní separaci zasahoval každodenními činnostmi – setkávání se s přáteli, opisování textů či rozdávání pokynů k opsání, i přes perzekuci Ludvíka Vaculíka vždy zajímalo aktuální dění uvedl v rozhovoru s Jiřím Lederem.⁹⁰ Vybraná samizdatová a exilová periodika obohacoval svými publicistickými příspěvky. Ludvík Vaculík byl jedním z prvních signatářů *Charty 77*. Za své protirežimní aktivity byl neustále vyslýchán a pronásledován Státní bezpečností. O těchto zážitcích píše v *Českém snáři*.

Za svou činnost v období komunismu obdržel mnoho ocenění. Roku 2008 získal Státní cenu za literaturu. Ludvík Vaculík zemřel 6. června 2015.⁹¹

---

⁸³ *České rozhovory*. Edice vzpomínky a korespondence Československý spisovatel, 1991, s. 31, ISBN 80-202-009-6.

⁸⁴ Tamtéž, s. 15.

⁸⁵ HOZNAUER, Miloš. *Ludvík Vaculík*. 1. Praha: Komenium, 1990, s. 7.

⁸⁶ *Osobnosti 60. let, na které by se nemělo zapomenout XVI* [online]. 2023, 2023 [cit. 2024-03-30]. ISSN 1210-1494. Dostupné z: <http://obrys-kmen.cz/index.php/rocnik-2023/484-18-2023-4-kvetna-2023/4485-osobnosti-60-let-na-ktere-by-se-nemelo-zapomenout-xvi>.

⁸⁷ *České rozhovory*. Edice vzpomínky a korespondence Československý spisovatel, 1991, s. 15, ISBN 80-202-009-6.

⁸⁸ *Osobnosti 60. let, na které by se nemělo zapomenout XVI* [online]. 2023, 2023 [cit. 2024-03-30]. ISSN 1210-1494. Dostupné z: <http://obrys-kmen.cz/index.php/rocnik-2023/484-18-2023-4-kvetna-2023/4485-osobnosti-60-let-na-ktere-by-se-nemelo-zapomenout-xvi>.

⁸⁹ *České rozhovory*. Edice vzpomínky a korespondence Československý spisovatel, 1991, s. 19, ISBN 80-202-009-6.

⁹⁰ Tamtéž, s. 10.

⁹¹ Ludvík Vaculík. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=886&hl=ludvík+vaculík>.

5.2 Analýza díla

„Když nemůžeš psát, tak zapisuj člověče, o tom, proč nemůžeš psát!“⁹² řekl na začátku roku Jiří Kolář Ludvíkovi Vaculíkovi, kterému je *Český snář* věnován. Jiří Kolář byl prvotním impulzem vzniku *Českého snáře*. „Ode dneška abych každý zápis psal s vědomím, že to může být závěr toho – čeho? O čem je tento román? Ani dobře nevím, protože jsem ho nečetl.“⁹³

Český snář je dílem s autobiografickými prvky. Jelikož je vypravěčem sám Ludvík Vaculík jedná se o homodiegetického, intradiegetického vypravěče přímého typu. Na první pohled má dílo charakter deníkových zápisů, avšak při čtení zjišťujeme, že tyto zápisy jsou prokládány vzpomínkami proběhlými před více než deseti lety a fejetonistickými prvky. Z tohoto důvodu lze říci, že se do jisté míry jedná o fikci, jelikož autor do svého deníku určité informace doplňuje s časovým odstupem.

Dle knihy *Eseje o české literatuře* od Sylvie Rychterové je *Český snář* krajním rámcem obklíčení, bezvýchodnosti a bezmoci. K pochopení je podle S. Rychterové nutné znát politickou situaci tehdejšího Československa.⁹⁴ Politický kontext je naprosto zásadní pro pochopení děje a stylu psaní, které Ludvík Vaculík používá. Zdůraznění perzekuování v díle dává smysl jedině na základě znalostí dobových souvislostí.

Záznamy jsou vedeny od 22. ledna 1979 do 2. února 1980, obsahují každodenní záležitosti a zároveň stinnou realitu života disidenta v normalizačním Československu. Popis běžných aktivit zapadajících do denního žití jsou důkazem určitého vyrovnání se s perzekucí a nemožností svobodně psát literární díla.

Sylvie Rychterová tvrdí, že se v románu nachází rysy zapadající do dobrodružného románu. Postavy jsou „pronásledovány, špehovány, vyslýchány a vystavovány nátlaku“ s rozdílem, že jsou tyto záležitosti popsány jako běžná záležitost.⁹⁵ Vaculík v *Českém snáři* zmiňuje, že je každý měsíc předvolán k výslechu. Skutečnost je popsána bez jakýchkoli emocí. Je zřejmé, že k pravidelným výslechům chodí již delší dobu, za kterou si na tuto šikanu zvykl a není pro něj dobrodružná, ale spíše rutinní.

Mnoho přátel, o kterých je v díle psáno, je označeno pouze iniciály, ačkoliv v jiných částech díla jsou zmíněni celým svým jménem: „Mávali jsme jimi na sebe, smáli jsme se vesele a J.G. zavolal: Mám nápad!“⁹⁶ Úmyslně zmiňují větu z téměř poslední strany

⁹² VACULÍK, Ludvík. *Český snář*. Atlantis, 1990, s. 420, ISBN 80-7108-004-7.

⁹³ Tamtéž, s. 329.

⁹⁴ RICHTEROVÁ, Sylvie. *Eseje o české literatuře*. Pulchra, 2015, s. 363, ISBN 978-80-87377-92-5.

⁹⁵ Tamtéž, s. 366.

⁹⁶ VACULÍK, Ludvík. *Český snář*. Atlantis, 1990, s. 453, ISBN 80-7108-004-7.

díla, jelikož o Jiřím Grušovi se Ludvík Vaculík mnohokrát zmiňuje právě celým jménem: „*Jiří Gruša má radostné dny.*“⁹⁷ U disidentů byly velmi často prováděny domovní prohlídky. Jestliže by se Vaculíkovo dílo dostalo do rukou Státní bezpečnosti, zmíněné osoby by začaly být trestně stíhány, ovšem na tuto skutečnost upozorňuje i Jiří Kantůrek. Uvedené iniciály zvyšují anonymitu postav děje, avšak například u Jiřího Gruši je to naprosto zbytečné, jelikož se o něm Vaculík v díle zmiňuje celým jménem.

Psaní o jeho známých nebo přátelích necenzurovanými jmény rozčarovalo Jiřího Kantůrka. V knize *Hlasy nad rukopisem Vaculíkova Českého snáře* píše: „*Ale „literárním hrdinům“ Tvého Snáře, žijícím v Československu roku 1979, nejde o nějaké lapálie s jejich „ctí“; tito lidé jsou ohroženi ve své základní lidské existenci a ve hře jsou policejní represe, soudy, vězení a nevybíravý tlak na vystěhování z vlasti.*“⁹⁸

Vladimír Karfík se v *Hlasech nad rukopisem Vaculíkova Českého snáře* staví k prozrazení identity postav odlišně oproti Jiřímu Kantůrkovi. Dle Karfíka ze sebe Vaculík v *Českém snáři* nedělá nikoho jiného a neschovává se za žádnou z postav, která může být *pouhou románovou fikcí*.⁹⁹

Slova Jiřího Kantůrka jsou naprosto validní. Jestliže by se Vaculíkův spis dostal do rukou příslušníků Státní bezpečnosti, zmíněné osoby by velmi rychle začaly být sledovány. Vladimír Karfík píše o postavách, které mohou být pouze fiktivní, ale nyní víme, že postavy, o kterých se Vaculík v *Českém snáři* zmiňuje byly osoby reálně existující a pronásledované. Například Daňa Horáková je pojmenována v zápisu ze dne 22. února 1979 jako Ela. Vaculíkovi je sdělena domněnka, že Daňa (v kapitole pojmenována jako Ela) spolupracuje se Státní bezpečností. Daňa Horáková uvedla v podcastu *Příběhy 20. století* v díle s názvem *Život s pomluvou. Příběh filosofky, novinářky a političky Dani Horákové – 2. část* promluvila této pomluvě a negativním dopadu na její osobní život. Postava Dani Horákové byla ihned identifikována, tudíž v tomto případě popírá Karfíkovo tvrzení, že postava může být pouhou románovou fikcí.

Na straně 381 uvádí i svou aktuální lokalitu pouze pod písmenem „D“ namísto označení místa Dobřichovice, kde se nachází dům rodiny Vaculíkových, ve kterém nemohou bydlet, jelikož v něm bydlí „*tři babky*.“¹⁰⁰

---

⁹⁷ Tamtéž, s. 7.

⁹⁸ *Hlasy nad rukopisem Vaculíkova českého snáře*. Praha: Torst, 1991, s. 97, ISBN 80-900149-5-X.

⁹⁹ Tamtéž, s. 72.

¹⁰⁰ VACULÍK, Ludvík. *Český snář*. Atlantis, 1990, s. 11, ISBN 80-7108-004-7.

Sám Ludvík Vaculík přiznává, že stále neví, co z těchto zápisů vznikne a některé informace do deníku doplňuje s časovým odstupem. Jakožto člověk stýkající se s dalšími disidenty se musí smířit s emigracemi a vězněním svých přátel. Ludvík Vaculík se zmiňuje dne 9. října o článku z Rudého práva „*Kohout dokokrhál*“¹⁰¹ vydaný po emigraci Pavla Kohouta a následném zbavení občanství.

Délka každodenních zápisů není jednotná. Dny od 1. října do 5. října se vešly na jednu stranu. V úseku těchto pěti dnů se více než o deníkový záznam jedná o určité myšlenkové pochody autora. Dne 4. října obsahuje zápis část poezie Adalberta Stiftera *Lesní pěšina*: „*Ne, ne, řekl si z toho nic nebude, to nemá vůbec žádný smysl a nemůže to být*“¹⁰² (Příloha č. 4). Poezie není zmíněná pouze v tomto dni, avšak v jiných dnech je vždy svázaná s textem.

Při půjčení básnické sbírky od paní Procházkové je v zápisu ze dne 27. listopadu 1979 přidán text básně *Láskou to začíná*. Nenápadně naznačuje skutečnost přítomnosti odposlechových zařízení: „*U nás doma se nedá mluvit vysvětlil jsem a tady je to docela příjemné.*“ uvedl při rozhovoru s pí. Procházkovou v kavárně *Belveder a Růžová dáma*.¹⁰³ Naprosto necenzurovanou informací o odposlechových zařízeních v bytových prostorech u Vaculíků píše na straně 55 při rozhovoru se svou manželkou přezdívanou Madla o jejím dnu v práci. Při konverzaci sděluje Madla Vaculíkovi, že byla sama v práci a udělala osm příjmů. Tato skutečnost Vaculíka překvapila, jelikož Madla sama v práci nemohla být kvůli riziku konverzace s klientem. V tuto chvíli Madla okřikne Vaculíka, aby o těchto věcech nemluvil v jejich bytě: „*Vytáhl jsem ze zdi telefonní šňůru a mluvil (pošetilost) a ona mi o nich vyprávěla.*“¹⁰⁴

Autenticitu *Českého snáře* doplňují fotografie zachycující lokalitu, o kterých se zmiňuje či fotografie přátel. Pod každou fotografií je napsaná citace z úryvku knihy a odkaz na stránku, ze které je text vybrán. Fotografie byly použity pro vyzdvižení autenticity románu.

5.3 Kompoziční postup

Dílo *Český snář* je vystaveno na základu kompozice lineární, jedná se totiž o deníkové zápisy řazené dle data chronologicky. Lineární kompozici narušuje analepse. Zmíněný jev nastává dne 30. ledna 1989: „*Ze Slávie šel jsem tam a tam, což všechno teď, 10. dubna*

---

¹⁰¹ Tamtéž, s. 331.

¹⁰² Tamtéž, s. 327.

¹⁰³ Tamtéž, s. 384.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 55.

1980 škrtnám, abych tento odstavec uvolnil pro čerstvé sdělení mnohem zajímavější, s nímž před chvílí přišla Madla.¹⁰⁵ O dalším případě postupně doplněné informace můžeme hovořit na straně 444: „Někdy v polovině února – pokračuju v porušování časového řádu – byl jsem na návštěvě u Klímů, byli tam ještě Klimentovi a Grušovi, já jsem se tam tenkrát kupodivu opil.“¹⁰⁶

5.4 Jazyk díla

Ludvík Vaculík pojal dílo nevšední formou jazyka. Na straně 85 lze hovořit o knižní formě češtiny: „No ba.“¹⁰⁷ V jiných částech jsou užity vulgární výrazy: „Spát se mi chce jak blbcovi.“¹⁰⁸

Na straně 57 probíhá konverzace mezi Ludvíkem Vaculíkem a jeho přítelem Vašinkou. Vašinka byl dostal výpověď ze zaměstnání. Důvodem je nevhodně vyplněný dotazník s otázkou: „Co soudíte o vstupu vojsk v roce 1968...“. Vašinka se rozčiluje a říká: „Tak proč se ta hovada ptají, když očekávají jenom jednu odpověď?“¹⁰⁹

Vaculík používá i přechodníky: „Odcházejíc v poledne do práce Madla se zeptala.“ Stavba této věty je z hlediska uspořádání slov nevšední. Na té samé straně se nachází další přechodník: „Nasazujíc si kožešinou čepici.“¹¹⁰

Ludvík Vaculík se narodil ve Zlínském kraji. Tato informace je z jazykového hlediska relevantní, jelikož se dialektismus objevuje v přímé řeči na straně 51: „Já su oves.“¹¹¹ Jedná se o Valašské nářečí. V přímé řeči jsou použita slova obecné češtiny, například: dyť, ses, (...)

6 Dotazník – aneb modlitba za přítele a jedno město

6.1 Jiří Gruša

Jiří Gruša je rodák z Pardubic, narodil se 10. listopadu 1938. Původně proslulý básnickou profesí, ale po zákazu veřejné literární činnosti se uchýlil i k tvorbě prozaické.¹¹² Do mnoha časopisů, ve kterých byl zaměstnán přispíval poezií, literárními kritikami a prózou. Šedesátá léta se v tvorbě J. Gruši stahovala zejména v literárně kritické činnosti:

---

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 444.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 444.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 85.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 339.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 57.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 51

¹¹¹ Tamtéž, s. 51.

¹¹² *České rozhovory*. Edice vzpomínky a korespondence Československý spisovatel, 1991, s. 161, ISBN 80-202-009-6.

„K obnově estetické škály moderní české literatury bez tendenčních politických redukcí.“¹¹³

Poslední text Jiřího Gruši vyšel oficiálně v časopisu *Sešit* roku 1969. Myšlenka znovu patřit do oficiálního literárního proudu v 70. a 80. se mu jevila naprosto nepřipustně: „Do toho, co tu začalo vycházet, bych prostě svůj příspěvek nedal, nepokusil jsem se ani o nejmenší komunikaci s tím“ uvedl v rozhovoru s Jiřím Ledererem.¹¹⁴

Jiří Gruša je spoluzakladatelem časopisu *Tvář*, v němž zároveň pracoval jako redaktor. Jiří Gruša byl mezi lety 1969-1970 trestně stíhán za zveřejnění osmi kapitol románu *Mimner*.¹¹⁵ Stál po boku Ludvíka Vaculíka při zrodu edice *Petlice*. V *Petlici* vyšlo dílo *Dotazník aneb Modlitba za jedno město a přítele*.

Jiří Gruša je signatářem Charty 77. Roku 1978 byl dva měsíce držen ve vazbě za činnost pobuřování. Roku 1981 odletěl do Spojených států amerických na literární stipendijní pobyt. Krátce před návratem bylo Jiřímu Grušovi odebráno občanství. Od roku 1982 do roku 1990 žil ve Spolkové republice Německo. Živil se jako spisovatel a překladatel. J. Gruša byl v době své emigrace členem redakční rady a redakce časopisu *Rozmluvy* vydávaným v exilu. Německy napsal dílo *Mimnera* a sbírku *Der Babylonwald a Wandersteine*. Roku 1989 vydal první číslo exilového revue *Most atd.*

Po listopadu 1989 získal zpět československé občanství a svou literární činnost začal směřovat spíše k esejistice.¹¹⁶ V další profesní činnosti se začal prosazovat jako politik. Působil na pozici ministra školství, mládeže a tělovýchovy nebo velvyslance České republiky v Rakousku.

6.2 Analýza díla

Hlavní postava a zároveň vypravěč celého děje je Jan Chrysostom Kepka. Jedná se o intradiegetického, homodiegetického vypravěče přímého typu. Vypravěč se přímo účastní děje a zná souvislosti celého příběhu.

Jan Chrysostom Kepka narozený v Chlumci nad Cidlinou se nachází v pražské firmě Granit v místnosti 102. Za poslední dva roky se jedná již šestnáctou institucí, v níž se Jan uchází o zaměstnání, což znamená, že po šestnácté vyplňuje dotazník

---

¹¹³ Jiří Gruša. *Slovník české literatury* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1230&hl=jirí+gruša+>.

¹¹⁴ *České rozhovory*. Edice vzpomínky a korespondence Československý spisovatel, 1991, s. 167, ISBN 80-202-009-6

¹¹⁵ Osudy Jiřího Gruši. *Vltava rozhlas* [online]. 2017 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/osudy-jiriho-grusi-5986682>.

¹¹⁶ Jiří Gruša. *Slovník české literatury* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1230&hl=jirí+gruša+>.

předložený soudruhem Pavlendu, kterého po celé dílo oslovuje prostřednictvím kolonek v dotazníku. Jan přemýšlí, zda není chybným krokem vyškrtnutí některých položek v dotazníku. Při svém šestnáctém pokusu se rozhodne vyplnit všechny kolonky co nejpečlivěji. Tato iniciativa jej vede v paměti až k jeho předkům, se kterými prostřednictvím dotazníku seznamuje s. Pavlendu. Jan nevyplnil rubriku číslo 19 soudce z lidu, rubriku 27 jména osob v zahraničí a políčka, která zasahovala před jeho narození nebo dětství. V dotazníku komentuje události, které se udály před Jana narozením. Jan se vyplněním dotazníku dostává k zásadním událostem od začátku Druhé světové války po začátek období normalizace. Detailní vyplnění dotazníku spočívá ve zmínění událostí a předků z 18. století.

V dotazníku jsou též zahrnutí:

- Janovi rodiče-Alice a Edvín
- bratranec Olin
- bývala, možná i současná Janova láska-Erna
- Erny matka a zároveň krátkodobá milenka Jana: Mirena
- Bonek

Postavy v díle vystupují velmi často, avšak nejsou stěžejní pointou příběhu. Hlavní podstata příběhu je konstruována na základě kolonek v dotazníku, čímž je posílena kritika režimu. Kritika spočívá v upřednostnění „správně“ vyplněného dotazníku, který se ptá na otázky jenž nesouvisí s daným povoláním a zasahují do soukromí osoby hledající zaměstnání.

Komunistickou vládu nezajímaly dovednosti člověka, ale spíše jeho politické smýšlení a minulost, která se primárně soustředila na aktivity prosperující komunistické straně. Odpovědi v dotazníku mohly rozhodnout nejen o kariéře daného člověka, ale o jeho životě celkově. Dotazník mohl mít dopad například na studium potomků dotazované osoby či mohl zapříčinit vězení, jestliže odpovědi vybočovaly z komunistické ideologie.

Detailní odpovědi na otázky v některých případech působí až bizarně. Václav Černý se ve svém díle *Eseje o české a slovenské próze* vyjádřil k této skutečnosti: „*A vždy se ten dotazník „o původu“, ať už biologicko-rasovém, ať sociálním, plete do věcí, do kterých mu nic není, chci říct do skutečností, za které „dotazovaný“, „kádrovaný“ vůbec nemůže a není zodpovědný, a leze až do poklopců rodičů.*“¹¹⁷ Václav Černý píše

---

¹¹⁷ ČERNÝ, Václav. *Eseje o české a slovenské próze*. Torst, 1994, s. 138, ISBN 80-85639-21-1.

o poklopci úmyslně. Jan Chrysostom popisuje interakci svých rodičů ve chvíli, kdy byl zplozen.

Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele je z části dílem fiktivním, jelikož je dotazník smyšlený a obsahuje nelogické věci, čímž ukazuje na nelogičnost skutečných dotazníků normalizační doby.

Kniha je doplněna ilustracemi. Zásadní ilustrací je mapa Chlumce, na které jsou označena místa, se kterými Jan seznamuje soudruha Pavlendu (Příloha č. 2). Ilustrace jsou použity pro lepší představu k událostem, které Jan v dotazníku popisuje.

6.3 Kompoziční postup

Dílo obsahuje devatenáct kapitol označených římskou číslicí a názvem kapitoly. Názvy kapitol: *Granit*, *Libosad* a *Take it easy* se v knize objevují dvakrát. Dotazníkový formát vytváří vnější vymezení tektonické výstavby textu.

Na začátku knihy se nachází Jan v instituci *Granit* a začíná vyplňovat dotazník. V tento moment se vypravěč přesouvá do minulosti a postupem knihy se dostává do současnosti. Ovšem tato cesta není lineární. Během svého vyprávění stále oslovuje soudruha Pavlendu a vede s ním jednostranné krátkodobé konverzace.

Román je napsaný v ich-formě, jediná odchylka ve vyprávění se nachází na straně 127, kdy se Jan učí u paní Mireny hrát na klavír. V tomto momentě se přímý vypravěč mění na vypravěče vševědoucího, heterodiegetického.: „*Zahoukal odpolední vlak, který nepřivážel Ernu. Erna má od Nového roku podnájem a zůstává přes týden v Hrádku. Ale J. Ch. ta zpráva nevyvedla z míry.*“¹¹⁸

6.4 Jazyk díla

V díle se nachází pasáže napsané v cizím jazyce – latina, polština, angličtina a němčina. Jako příklad uvádím úryvek ze strany 127: „*Ein Fischer mit der Rude Wohl an dem Ufer stand.*“¹¹⁹

Na straně 179 v kapitole *Take it easy 02* obsahuje přímá řeč protetické „V“: „*Já se musím voblíct.*“ a vulgární výraz: „*blbouni obsadili poštu.*“ a na straně 128: „*Jenom se neposer.*“ Další zajímavá přímá řeč z jazykového hlediska se nachází na straně 117: „*Nažer se, strýčínku, povídám, - aspoň seš k něčemu dobrej.*“¹²⁰ Konverzace na straně 184 mezi Olinem a Janem obsahuje větu „*jenom se neposer*“, kterou říká Olin.

---

¹¹⁸ GRUŠA, Jiří. *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele*. Atlantis, 1990, s. 127, ISBN 80-7108-012-8.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 127.

¹²⁰ Tamtéž, s. 117.

Z Olinových úst vychází vulgární výraz i na straně 171 na Jana otázku, kde se nachází kocour odpovídá „*V prdeli.*“ Dialog mezi účastníky mužského genderu Olinem a Janem je odlišen občasným užitím vulgarismu.

Konverzace mezi adolescentní Ernou a Janem obsahuje z Janovy strany sexuální narážky: „*A taky máš pěkný... ňa...*“. Erny přímá řeč vyjímaje slova „*Dyť*“ neobsahuje žádný nespisovný, či expresivní tvar. To se o Janovi říct nedá, jelikož z jeho přímé řeči stanula slova: „*Pitomý*“ a „*Tak sakra řekni, co!*“¹²¹

Věkový kontrastem v mluvě mezi Janem Chrysostomem a paní Mirenou se neobjevuje v přímé řeči, ale skrze konverzaci Alice a Jana:

„*Ach chlapče, měl bys na sebe dávat pozor.*“

„*Proč mami?*“

„*Abys nebyl tuze směšný.*“

„*To se mě dotklo, takhle se mnou mluvila i Irena. Uzemňovala mne svou převahou v těchto věcech.*“¹²²

Jan se během vyplnění dotazníku snaží s. Pavlendu a používá ironické narážky a chvílemi se jej snaží zesměšnit. Jedná se o formální vyplnění dotazníku, a proto Jan občas používá odborné výrazy. Při oslovení soudruha Pavlendy je na straně 71 použitý odborný výraz „*dendrolimus pini*“ označující bourovce: „*Neletím jako ostatní bourovci (dendrolimus pini) k borovci.*“¹²³ Další příklad užití odborného výrazu je na straně 164: „*Skláněl jsem se k ní, abych jí měl pořád oči v očích, abych stačil tou rychlejší rukou pravačkou vjet pod peřinu a dotknout se vchodu (introitus vaginae, s. Pavlendo).*“¹²⁴

Kritika režimu nespočívá v pouhé a na první pohled stěžejní pointě příběhu, kterou je žádost o pracovní místo a tím i nutné šestnácté vyplnění dotazníku, ale právě i v těchto ironických, detailních a často až bizarních odpovědích. Sexuální zážitek rozhodně není náplní dotazníku. Ač je na otázky zodpovězeno více, či méně obsáhle, pravděpodobnost zisku zaměstnání je v Jana případě i tak mizivá.

Ironickými až zesměšňujícími poznámkami můžeme označit úryvek ze strany 153: „*On má výpočty efemerid až do roku 2222. To už asi budu mrtev (ale vy taky s. Pavlendo!).*“¹²⁵ Tímto výrokem je s. Pavlendovi zdůrazněno, že člověk je stejný jako Jan Chrysostom a ačkoliv je momentálně na vyšší pozici než Jan, jednou i tak zemře

---

¹²¹ Tamtéž, s. 124–125.

¹²² Tamtéž, s. 130–131.

¹²³ Tamtéž, s. 71.

¹²⁴ Tamtéž, s. 164.

¹²⁵ Tamtéž, s. 153.

a budou pouhým popelem. Na straně 168, kde se nachází hádanka: „*Panna sedí v kvítí, celá se jen svítí. Dáš-li panně polena, vyžene ven jelena!*“¹²⁶ Následně je s. Pavlenda opět osloven Janem: „*Cože, s. Pavlendo, vy byste jim tu hádanku neuhád? Ta panna je oheň! Oheň!*“¹²⁷ Mimo vybrané výjimky je dílo psané obecnou formou češtiny.

7 Komparace děl – obraz normalizace

Události od začátku roku 1968 po 21. srpen 1968 se nesly v četných demokratizačních změnách. Následná normalizační perzekuce se dotkla všech odpůrců těchto změn. Vláda bývalé Československé republiky se disidentům snažila znepríjemnit život snad ve všech směrech. Izolace od pracovního uplatnění, pronásledování, vydírání a naprosté nevědění. Nevědění skutečnosti, jak se totalita v jejich životech bude odrážet dále. S těmito restrikcemi se setkáváme ve třech vybraných dílech: *Láska a Smetí*, *Český snář* a *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele*.

Díla vznikala v normalizačním období. Žádný z románů nezaznamenává retrospektivní pohled na život v 70. a 80. letech, tudíž je zachovaná autentičnost daného období. Pro všechny tři autory byly restrikce a perzekuce každodenní záležitostí a můžeme tedy říct, že se jedná z části o autobiografické záležitosti.

Ve všech třech románech je hlavní postavou dospělá osoba ve věkovém rozmezí cca 32-54 let mužského pohlaví. Autoři se k popisu vyhnanství staví autenticky, avšak každý lehce odlišným způsobem.

Ivan Klíma demonstruje dobu normalizace prostřednictvím hlavní postavy, které je znemožněna publikace literárních děl a pracuje na „podřadné“ pozici metaře vzhledem k jeho intelektuálu.

Jiří Gruša si pro zobrazení vybírá hlavní postavu, jež není schopna zaměstnání sehnat. Respektive této postavě je znemožněno usadit se v jakémkoliv povolání, což je naprostý paradox, jelikož v době komunistické moci byl každý občan povinen být zaměstnán. Nezaměstnanost znamenala příživnictví a byla trestným činem.

Ludvík Vaculík volí zaznamenání svých dnů, ve kterých čtenář s Vaculíkem sdílí čas strávený ve výslechové místnosti Státní bezpečnosti, ale i ty nejtriviálnější každodenní činnosti, kterými je setkávání se s přáteli, česání třešni nebo oslava Vánoc.

---

¹²⁶ Tamtéž, s. 168.

¹²⁷ Tamtéž, s. 168.

Všechna tři díla mají jednotnou tematiku – jedinec snažící se existovat ve chvílích, kdy se komunistická moc snaží jeho život znepříjemnit a zakazuje mu svobodný rozvoj.

8 Projektová část

Projektová část mé bakalářské práce formou přednášky na Základní škole, Hradec Králové, třída SNP 694. Mým projektem bude přednáška pro žáky deváté třídy. Přednáška proběhne v pondělí 17. května 2024 první vyučovací hodinu.

Projekt se tedy uskuteční až po odevzdání mé bakalářské práce. Důvodem pozdější realizace je přijímací řízení žáků na střední školu a nutnost probrat učivo cílené na přijímací test. Zároveň mi přijde netaktní obrat studenty o hodinu českého jazyka kvůli záležitosti netýkající se jejich přijímacích řízení. Dalším důvodem je školní vzdělávací plán. Téma mé přednášky se řadí zejména na konec výuky devátého ročníku.

Základní školu jsem si vybrala záměrně, jelikož paní učitelku znám a vím, že je to velmi milá a vstřícná osoba. Jedná se o mojí první přednášku, což míru stresu mnohonásobně zvyšuje. Důvod výběru základní školy je práce s pubescentní věkovou skupinou. Práce a komunikace s touto věkovou skupinou je pro mě komfortnější a smysluplnější oproti dospělé, či staré věkové skupině.

8.1 Příprava projektu

Na základní škole pracuje má sestřenice společně s paní magistrou Dohnalovou, která vyučuje český jazyk a přednáška proběhne v rámci 45 minut vyučovací hodiny. Prostřednictvím e-mailu jsme se domluvily na osobní schůzce, která proběhla dne 11. dubna ve 13:35 na zmíněné základní škole. Paní učitelce jsem řekla o svém plánu a jakým způsobem chci přednášku vést. Zároveň jsem s ní zkonzultovala, jestli bude lepší nechat žáky pracovat samostatně nebo ve skupině. Shodly jsme se, že žáky nechám pracovat ve skupině.

Ve třídě je 27 žáků. Nejlepší variantou bude rozdělení do skupiny po třech. Složení skupiny nechám na jejich uvážení. Samozřejmě je možné, že budou nějakí žáci chybět, tudíž počet členů ve skupině bude jiný, ovšem tuto skutečnost budu řešit až v případě, že nastane.

8.2 Realizace projektu

Paní učitelku jsem požádala o dřívější návštěvu učebny z důvodu přípravy a kontroly technických aparátů. Můj požadavek byl hlavním důvodem pro zvolení první vyučovací hodiny k realizaci přednášky, jelikož ráno budu mít dostatek času a prostoru si vše

připravit a zkontrolovat. Při příchodu do třídy se nejprve žákům představím a seznámím je s tématem přednášky. Po celou dobu přednášky mě bude doprovázet prezentace s vybranými informacemi a fotografiemi.

Žáci obdrží do skupiny pracovní list. Vytvořím celkem 30 pracovních listů. Jeden poslouží mně k následné kontrole správných odpovědí, dva budu mít v záloze pro jakýkoliv případ nouze a zbylé listy dám žákům, protože budou pracovat ve skupině a chci, aby po skončení přednášky měli ucelený obsah přednášky na papíře.

Svou přednášku zahájím krátkým uvedením do historického a literárního kontextu. Žákům vysvětlím, co se stalo 21. srpna 1968 a dopad tohoto dne na bývalou Československou republiku a zejména literaturu.

Druhým bodem mé přednášky bude vysvětlit žákům pojem samizdat a edici *Petlice*. Pro představu, jak se díla opisovala, promítnu na interaktivní tabuli krátkou ukázkou ze seriálu *Vyprávěj*, ve které postava Antonína Sovy jakožto postava disidenta opisuje literární dílo. Před promítnutím ukázky se žáků zeptám, jestli seriál *Vyprávěj* znají, abych s nimi navázala osobnější konverzaci. Pokud seriál neznají, tak to překážka nebude, protože se pouze promítne ukázka a bude následovat představení tří autorů: Ludvíka Vaculíka, Ivana Klímy a Jiřího Gruši.

První autor, kterého žákům představím, bude Ludvík Vaculík, protože chci studentům říct informaci o tom, že právě Ludvík Vaculík založil zmíněnou edici. Posluchače seznámím s dílem *Český snář* a důležitými informacemi o Ludvíkovi Vaculíkovi.

Druhým autorem, o kterém má přednáška bude pojednávat je Ivan Klíma a jeho dílo *Láska a Smetí*.

Posledním představeným autorem bude Jiří Gruša a jeho dílo *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele*.

Závěrečná část přednášky bude sloužit ke kontrole pracovního listu, poděkování a rozdání odměny za spolupráci.

V pracovním listu budou fotografie Klímy, Vaculíka a Gruši. Během pracovního přednášky na interaktivní tabuli promítnu fotografie spisovatelů a žáci si je doplní.

Pracovní list bude obsahovat tato volná místa k doplnění:

1. Fotografie autorů
2. Datum okupace vojsk Varšavské smlouvy
3. Jak se nazývala činnost, skrze kterou publikovali díla autoři, kterým bylo znemožněno veřejně publikovat?

4. Jak se jmenoval zakladatel edice Petlice?
5. Autor díla *Láska a smetí*
6. Autor díla *Český snář*
7. Autor díla *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele*

Bonusové doplnění:

- Po kolikáté Jan Chrysostom vyplňuje dotazník?
- Jak se nazývá jazyk, o kterém hovoří Ivan Klíma ve svém díle?

8.3 Finanční náklady

Prvním finančním nákladem bude dárek pro paní učitelku za možnost realizace přednášky v rámci její vyučovací hodiny. Hodnota dárku se bude pohybovat v rozmezí 500 Kč.

Druhým výdajem bude drobná odměna pro všechny žáky za jejich účast na přednášce, pravděpodobnou odměnou bude lízátko. Lízátko stojí cca 10 Kč krát 27, tudíž 270 Kč. Třetí a poslední finanční náklad bude tisk pracovních listů. Cenu odhaduji v rozmezí 100-150 Kč. Celkový finanční náklad přednášky se bude pohybovat zaokrouhleně kolem částky 870-920 Kč.

8.4 Rekvizity

Jako dobovou rekvizitu přinesu studentům ukázat psací stroj, který vlastní moje babička a dovolila mi si jej vypůjčit. Dalšími rekvizitami budou céčka, mončičák. Sice se tyto věci netýkají literatury, ale mým záměrem je přednášku obohatit a z části navodit dobovou atmosféru.

8.5 Propagace

Přednáška proběhla v rámci vyučující hodiny na základní škole. Z tohoto důvodu nebyla propagace nutná.

8.6 Cíl projektu

Mnoho mladistvých si stěží dovede představit, jaký byl život v nesvobodném státu. Často je pro nás samozřejmostí, že si můžeme vybrat od našeho oblíbeného autora literární dílo a málokdy si uvědomíme, že toto privilegium máme necelých 35 let, což si dovolím říct je velmi krátká doba. Na tuto skutečnost chci poukázat.

Primárním účelem přednášky je pro mě, abych žákům kreativní formou přiblížila literární dění v nesvobodné době a prohloubila znalosti dané problematiky nejen pro jejich nadcházející studium, ale pro jejich všeobecný přehled.

8.7 SWOT analýza

	Pozitivní	Negativní
Vnitřní vliv	<p>Silné stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mluvím nahlas a srozumitelně • Dokážu si udržet pozornost publika • Téma přednášky je pro mě zajímavé, což se odráží na projevu.	<p>Slabé stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zadrhávám se v řeči • Představuji si nereálně katastrofické scénáře • Jsem rozpačitá • Jsem zapomnětlivá
Vnější vliv	<p>Příležitosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Základní školu jsem již navštívila a prostředí není pro mě není neznámé • Základní škola má ve třídě mnoho prostoru • Přednáška bude úspěšná a budu moci přednášet i v budoucnu	<p>Hrozby</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nastane zdravotní problém z mé strany • problémy s technologií • žáky přednáška nebude bavit

Závěr

Bakalářská práce ukázala obraz normalizace prostřednictvím děl *Láska a smetí*, *Český snář* a *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele*.

V teoretické části byl popsán dobový kontext a následný dopad těchto událostí na literaturu. Teoretická část popisuje dobový kontext od počátku roku 1968 s důrazem na události 21. srpna 1968 a následky tohoto dne na proměnu snahy o liberalizaci režimu v dlouhou dobu normalizace. Tyto události byly naprosto zásadními pro literárního dění. Mnoho autorům bylo opět znemožněno publikovat. Díla Ivana Klímy, Ludvíka Vaculíka a Jiřího Gruši byla původně vydaná v samizdatu.

Teoretická část se zabývala termínem samizdat. Vymezila pojem tohoto termínu, uvedla kritéria a popsala vývoj činnosti od roku 1948 po pád komunistického režimu. Kapitola věnovaná samizdatu se povrchově zmínila o existenci různých edic, avšak největší zřetel byl kladen na edici *Petlice*.

Edice *Petlice* byla založena Ludvíkem Vaculíkem a jednalo se o jednu z největších a nejzásadnějších samizdatových edic v bývalé Československé socialistické republice. Úmyslně se práce nezabývala jinou edicí, jelikož se práce z části věnuje Ludvíku Vaculíkovi a edice *Petlice* byla neoddelitelným počinem v jeho životě.

Výzkumná část analyzovala výše zmíněná díla. Největším zřetel byl kladen na kritiku a zobrazení perzekuce v dané době.

V díle *Láska a smetí* byl kladen důraz na postavu vypravěče, Darji a Lídy. Vypravěč si v dětství prošel hrůznou zkušeností koncentračního tábora. Toto trauma si v sobě nese celý život. Hlavní postava je bezejmenná, tedy lze říci, že postrádá část identity. Snaha totalitních mocností byla utvořit lid dle vhodných kritérií pro reprezentaci režimu. Vypravěč ve svém životě zažil nacismus i komunismus. Oba totalitní režimy se mu snažily jeho identitu vzít, jelikož pravá tvář hlavní postavy nesouzněla s vhodnou reprezentací obou mocností. Vykořisťování si v sobě hlavní postava nese po celý život, cítí se ztracená a snaží se tento pocit přebýt láskou, kterou není schopen prožít kvůli svému vnitřnímu rozpolcení.

Vaculíkův *Český snář* je veden formou deníkových zápisů, které zaznamenávají život disidenta. Restrikce jsou popsány jako naprosto všední záležitosti. Po tak dlouhou dobu snahy vykořisťování z veřejného života je z díla vidět určitá rezignace a smíření se, ale zároveň odboj proti totalitě vedením samizdatové edice a dalším psaním literatury, o které nikdo neví, zda bude moct vyjít veřejně.

V díle *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele* se práce zaměřila na onen dotazník, který byl naprosto klíčový pro kritiku bývalého režimu. Primární dominantou díla je dotazník, který upozaduje postavy, ze kterých se stávají pouhé kulisy, ačkoliv se v ději vyskytují velmi často. Toto poznání lze převést do reálného života nejen v 70. a 80. letech. Jak je již zmíněno pro komunistickou moc nebylo ani tak podstatné, jaké máte kvality pro dané zaměstnání, ale spíše jak vhodný je uchazeč pro vyplnění dotazníku. Tedy jak vhodné je Vaše vyplnění občas až nesmyslných kolonek v dotazníku je důležitější než vaše kvalifikace pro zaměstnání.

Závěrečná kapitola analytické části práce se věnuje komparaci děl. Vyzdvihuje jejich podobnost a paralelu. Hlavní podstatou je porovnání, jak se autoři stavili k perzekuci.

Poslední část práce je věnována projektu. V této části je popsána příprava projektu, pro koho projekt bude, jakým způsobem bude realizován, potřebné rekvizity, finanční náklady a SWOT analýza. Jak je zmíněno, projekt bude uskutečněn formou přednášky, která se uskuteční v květnu, tudíž po odevzdání práce.

Bakalářská práce by mohla být použita jako podklad pro další výzkum jednotlivých literárních děl či dopadů na literaturu obecně. Práce by mohla být rozšířená o literaturu původně vydanou v exilu s důrazem na rozdíl distribuce v samizdatu oproti exilu.

Seznam použitých zdrojů

Primární literatura

1. GRUŠA, Jiří. *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele*. Atlantis, 1990, ISBN 80-7108-012-8.
2. KLÍMA, Ivan. *Láska a smetí*. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0148-3.
3. VACULÍK, Ludvík. *Český snář*. Atlantis, 1990, ISBN 80-7108-004-7.

Sekundární literatura

1. BURIAN, Václav, Josef GALÍK, Lubomír MACHALA, Martin PODIVÍNSKÝ a Jan SCHNEIDER. *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*. Olomouc: Hanácké noviny, 1991.
2. ČERNÝ, Václav. *Eseje o české a slovenské próze*. Torst, 1994. ISBN 80-85639-21-1.
3. *České rozhovory*. Edice vzpomínky a korespondence Československý spisovatel. ISBN 80-202-009-6.
4. EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. CLIO, 2012. ISBN 978-80-905081-0-1.
5. GOETZ-STANKIEWICZ, Marketa: *Láska a smetí – obejde se Ivan Klíma bez adjektiva?*. Z angličtiny přel. Hana Kašparovská. *List pro literaturu*. Roč. 2, 1991, č. 3, květen/červen, s. 33–37
6. *Hlasy nad rukopisem Vaculíkova českého snáře*. Praha: Torst, 1991. ISBN 80-900149-5-X.
7. HODROVÁ, Daniela. *...na okraji chaosu...* 1. Praha: Torst, 2001. 80-7215-140-1.
8. HOZNAUER, Miloš. *Ludvík Vaculík*. 1. Praha: Komenium, 1990.
9. HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER. *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1630-0.
10. JANOUŠEK, Pavel. *Hravě i dravě kritikova abeceda*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1777-2.
11. JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2057-4.

12. KLÍMA, Ivan. *Moje šílené století*. Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3209-6.
13. PECHAR, Jiří. *Nad knihami a rukopisy*. Torst, 1996. ISBN 80-7215-000-6.
14. POKORNÝ, Martin: Ve zhoustlé atmosféře. *Souvislosti*. Roč. 26, 2015, č. 2, 19. 10., s. 172–174.
15. PŘIBÁŇ, Michal. *Český literární samizdat*. Academia, 2018. ISBN 978-80-200-2903-4.
16. RICHTEROVÁ, Sylvie. *Eseje o české literatuře*. Pulchra, 2015. ISBN 978-80-87377-92-5.
17. RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945-1989*. Vyšehrad, 2020. ISBN 978-80-7601-334-6.

Internetové zdroje

1. DRDA, Adam. *Život s pomluvou. Příběh filosofky, novinářky a političky Dani Horákové – 2. část*. In: Český rozhlas plus: Příběhy 20. století. [online]. 2023 [cit. 2024-04-21]. Dostupně z: <https://plus.rozhlas.cz/zivot-s-pomluvou-pribeh-filosofky-novinarky-a-politicky-dani-horakove-2-cast-9130816>.
2. HANÁKOVÁ, Jitka. Edice Petlice jako symbol české samizdatové literatury ve svobodném světě. *Časopis Národního muzea*. 2020. s.71.
3. Ivan Klíma. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1253&hl=ivan+klíma+>
4. Jiří Gruša. *Slovník české literatury* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1230&hl=jiří+gruša+>.
5. KRAITLOVÁ, Irena: Lásky a smetí. *Literární noviny*. Roč. 1, 1990, č. 2, 12. 4., s. 6.
6. Ludvík Vaculík. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=886&hl=ludvík+vaculík>
7. MUNI, *Obecná čeština* [online]. [cit. 2024-04-21]. Dostupně z: https://is.muni.cz/el/ped/podzim2016/CS2RC_JUCJ/um/obecna_cestina.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR0xMjdvdld77K1jHozaIa6Q8eRRkv_ReXOI9KFWBGN6YhTKQZh1VxDhwPrM_aem_AVU6_V595Kx-

IsJxmD85uRRy7CQtwrlFOZ8G7JY8ykVBMdisov-5I_b-JGd-Wl-
mncacbsU3Ef_E8INaeqoE9oVU.

8. MUNI, *Úvod do teorie literatury* [online]. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/phil/podzim2015/MED09/um/Osnova__3_.pdf
9. *Obyčejné splývání na koupališti* [online]. Praha, 2006 [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=LitNIII/17.2006/48/10.png>, s. 10.
10. *Osobnosti 60. let, na které by se nemělo zapomenout XVI* [online]. 2023, **2023** [cit. 2024-03-30]. ISSN 1210-1494. Dostupné z: <http://obryskmen.cz/index.php/rocnik-2023/484-18-2023-4-kvetna-2023/4485-osobnosti-60-let-na-ktere-by-se-nemelo-zapomenout-xvi>.
11. Osudy Jiřího Gruši. *Vltava rozhlas* [online]. 2017 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/osudy-jiriho-grusi-5986682>.
12. PELLANTOVÁ, Kateřina. Mgr. Ivan Klíma. *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/klima-ivan->
13. PŘIBÁŇOVÁ Alena, VÍTOVÁ Andrea, *Český literární samizdat 1949-1989*, In: Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha [online]. 2018. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://www.avcr.cz/export/sites/avcr.cz/.content/galerie-souboru/pro-verejnost/VYSTAVA_samizdat.pdf.
14. *Rudé Právo* [online]. 1982 [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1982/11/12/1.png>.
15. TICHÝ, Martin. *Základní pojmy poetiky* [online]. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/fpf/leto2020/UBK12012/um/Zakladni_pojmy_poetiky.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR34aBAv-Q4Os9DCMLuXJfHLy14BvUW-n3aAg8ZoJgiVD74COpY3k8tG6mE_aem_AcgzmY9stAenZJOhshLRpFPztIP-uTFheAkKBHfq3oKsQU15STsqR33vtkN_k6nCfJlp20flSOf_eP-vUg8ekyK.

Seznam příloh

Příloha 1 – Německy psaný projev v díle Láska a smetí.....	49
Příloha 2 - mapa Chlumce nad Cidlinou v díle Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele	49
Příloha 3 - Časohled Jana Chrysostoma v díle Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele	51
Příloha 4 – krátké denní zápisy v díle Český snář	52

prostor slastného ustrnutí z blízkosti milované bytosti, dověje sem k okopanému, už opuštěnému, stolku, naposledy se v náhlé úlevě pousměje a pak přijme svůj osud.

Také staneme v Güstrovském dómu před vznášejícím se Barlachovým andělem. Vidím, jak má milovaná trne, jak se vzpíná k těm vznešeným tvarům, jak se ode mě vzdaluje na výšiny, kam nedohlédnu, kam se slétají jen andělé a duše mistrů tam snad přebývají. Odejdu nepozorován a usednu do lavice v koutě chrámu a čekám, až se ke mně vrátí.

Nach der Rede des Führers am Tage der Deutschen Kunst in München haben die zuständigen Stellen nunmehr beschlossen, das von dem Bildhauer Ernst Barlach im Jahre 1926 geschaffene Ehrenmal für die Gefallenen des Weltkrieges aus dem Dom in Güstrow entfernen zu lassen. Die Abnahme wird in den nächsten Tagen erfolgen. Das Ehrenmal soll einen schwebenden Engel darstellen und war schon seit langem ein Gegenstand heftigster Angriffe.*

Když se konečně vrátí, má v očích slzy.

Myslíš, že bys svedla takového anděla?

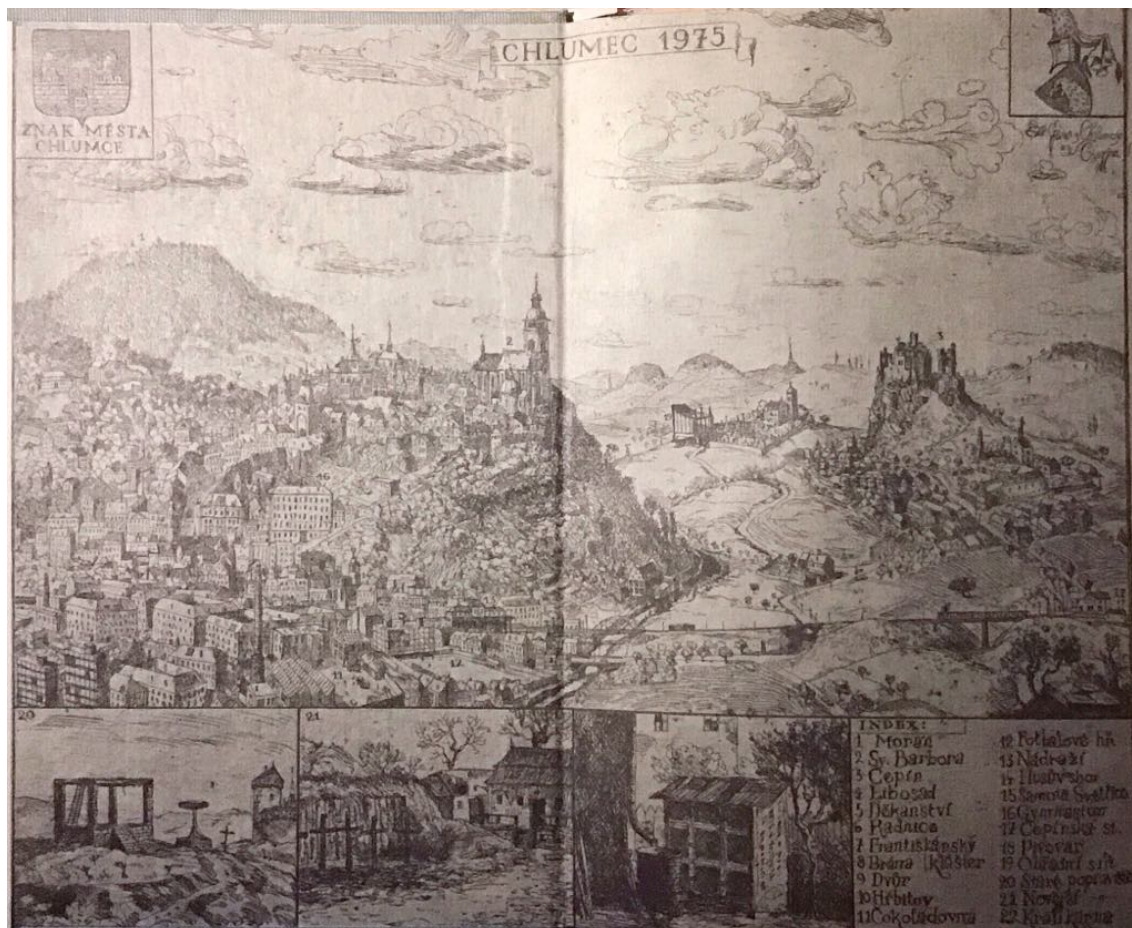
Nevím. Asi nejsem dost posedlá — kamenem ani dřevem.

Neptám se, čím je posedlá, vím to. Tuším však také, že v ní hryže ctižádost vydat se, znehybnět třeba vyčerpáním, ale způsobit, že ustrnou ti, kteří patří na její výtvar.

Příštího dne sestoupí na kraj břehu, kde je písek

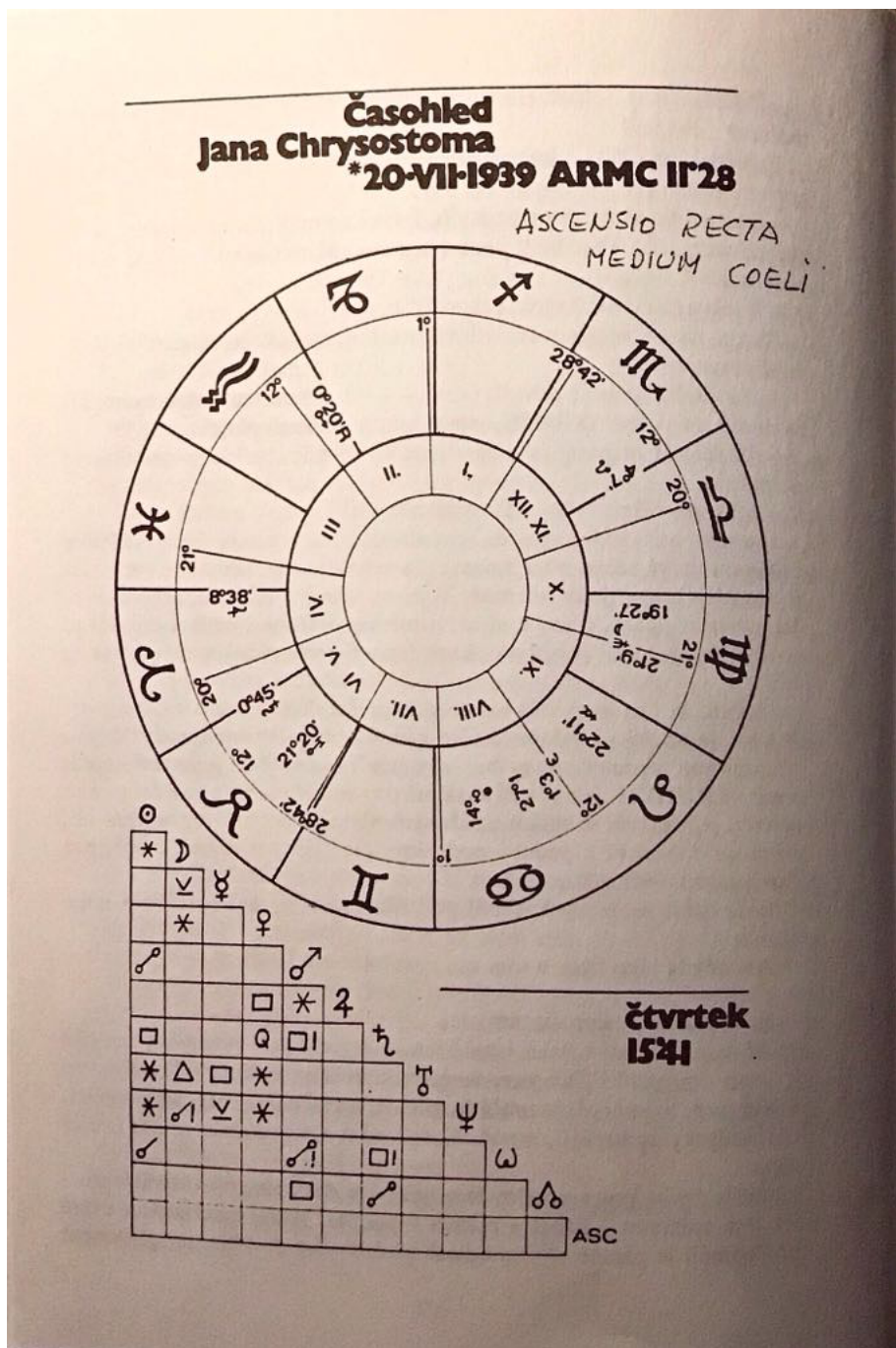
*Po Vůdcově projevu o dni Německého umění v Mnichově se nyní příslušná místa rozhodla, že nechají z dómu v Güstrově odstranit památník padlým v první světové válce, který vytvořil sochař Ernst Barlach v roce 1926. K odstranění dojde v nejbližších dnech. Památník má znázorňovat vznášejícího se anděla a byl již dříve cílem velmi ostrých útoků. (Překlad Jiřího Munzara)

Příloha 2 - mapa Chlumce nad Cidlinou v díle *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele*.¹²⁹

¹²⁹ GRUŠA, Jirí. *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele*. Atlantis, 1990, ISBN 80-7108-012-8.

Příloha 3- Časohled Jana Chrysostoma v díle *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele.*¹³⁰

¹³⁰ GRUŠA, Jirí. *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele.* Atlantis, 1990, s. 8, ISBN 80-7108-012-8.

Příloha 4 – krátké denní zápisy v díle *Český snář*¹³¹

Pondělí 1. října 1979

Nad hraničními horami plynou mračna. V chladné atmosféře pod nimi se podrobně značí každý vývrat na příkrých, zakázaných stráních. Jsem už starý.

Úterý 2. října 1979

Pojednou lesní cesta vychází nad otevřený sráz do rokle plné zlatých stromů a jejich rudých bobulí. Potom zas temný pochod lesem. Až nakonec v ledově černém jezeře něco se na dně třpytí: vzpomínka na poklady z dob volného Hvozdu. Na památku na vzpomínku, ano, jestli ho seženu, koupím jí zlatý řetízek.

Středa 3. října 1979

Mám si obléci tyto, nebo tyto? Co budeme pít? Nechceš jít tančit? Nebo bys chtěl jít nahoru?

Jídelníček hotelu Javor: vemeno v županu, pták ve vlastní šťávě, plněný pecen, ranní zákvas, kynutý nášup, vinný splín...

Čtvrtek 4. října 1979

„Ne, ne,“ řekl si, „z toho nic nebude, to nemá vůbec žádný smysl a nemůže to být.“ – Adalbert Stifter, „Lesní pěšina“.

Pátek 5. října 1979

Nebo se chceš už vrátit do Prahy? – Ani nápad, jsem tu rád! – Tak já jdu ven, ať můžeš sám přemýšlet nebo psát. Vrátím se asi za tři hodiny. – Fajn. Ale neztrať se! – Tak cos dělal? – Přemýšlel a spal. – Výborně! A co budem dělat teď? – Pojď sem.

¹³¹ VACULÍK, Ludvík. *Český snář*. Atlantis, 1990, s. 327, ISBN 80-7108-004-7.

Seznam zdrojů příloh

1. GRUŠA, Jiří. *Dotazník aneb modlitba za jedno město a přítele*. Atlantis, 1990, s. 8, ISBN 80-7108-012-8.
2. KLÍMA, Ivan. *Láska a smetí*. Československý spisovatel, 1990, s. 123, ISBN 80-202-0148-3.
3. VACULÍK, Ludvík. *Český snář*. Atlantis, 1990, s. 327. ISBN 80-7108-004-7.